Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

КIиранди 26 июль 1959 шу № 60 (2272) Мах 20 кап.

ХАДДАНЗА СИХЪЕ ТЕХНИЧЕСКИ ПРОГРЕСС

ССКП ЦК июньски Пленума решенеш дег тIара къобал йир Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша. Пленумо оттадаь производствона автоматизации механизации яра, технически прогресс яра балхаш чакхдахара тIехьа къовсам лоаттабе шоаш кийча болга хьа а хьокхаш, вай республика болхлоша, колхозникаша, интеллигенце керда декхараш тIаийцу, ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъяра, технически прогресс яра социалистически яхье бувл.

Парте Центральни Комитета июньски Пленум хьаллача денга шийй ах шера план кхоачашйир Нохч-ГIалгIай республика промышленносто. Из де карагIдаьннад, партийни организацеша кулгал а деш, дукхача предприятей коллективаша шоай производствона механизаци а автоматизаци а яра дешаш хIара денна леладеш, бедалахи материалехи дикагIа пайда эцаш, къахьегама овсарле лакхъеш хиларах.

Ленински къамий политикеи Коммунистически парте а Советски правительствос а хаддаза деш дола новкъостали бахьан Нохч-ГIалгIайчен промышленность хаддаза Iалашъяьй керда машинашцеи механизмашцеи, из чехкка дегIаихай технически Iалашъяр эрга а дувлаш. Цунна тешал ду республика дикагIа йолча предприятешта карагIдаьннараша. СССР-а Iилмай автоматикаи телемеханикаи институтаца цхьана Грозненски специалисташа хьаяьй мехкдаьтта доаккхача процессашта телемеханизаци яра система. «Красный молот» завода коллективо бокъонца нийса болат лоаладара участок болх бе йолаялийтай, цементировочни агрегаташта, насосашта модернизаци яьй. Технически прогресса хьакъехьа доккхий балхаш даьд Крекинг-заводе. Ишттa балхаш даьд республика кхыча предприятешка а.

Цунца цхьана ССКП ЦК Пленума соцамо яххача а республика партийни активо белгалдаьча а тайпара механизации автоматизации елга а из производства юкъе йоалаелга а хIанз а лоха латт, республика дукхача предприятеша кхоачашъяц керда техника балха юкъе яхьара, продукце керда тайпаш арахецара, къаеннача оборудованена модернизаци яра заданеш.

Массайолча предприятешка бокъонца лелабац продукци дика арахецара къовсам. Масала, дика яц мебельни фабрикай продукци, консервни заводаша арахеца кабачкови икра, къаьнара оборудовани арахецаш я «Красный молот» завод а.

Дукха а кхоачам боацараш да строительни организацей балхашта юкъе. «Чечингстрой» тресто кхоачашъяц гIишлош яра планаш. ГIишлош еча кIезига пайда эц механизмех. Мела юкъе кхухь индустриальни методаш.

Дукха ха йоацаш хиннача республика партийни актива собране республика партийни организацешта, берригача къахьегамхошта хьалхашка керттера дарех цаI лаьрхIа декхар оттадаьд — промышленностеи строительстваи болх тоабара новкъарло еш дола кхоачамбоацараш сихха дIадахар. ССКП ЦК июньски Пленума балхо а цо тIаийцача соцамо а вайна хьех Ленина наькъаца балха юкъера кхоачамбоацараш дIадоахилга. Пленуме чIоагIа критика йир консерватизм лелаерашта, къаьнарчоа тIера ца боалаш, кердачох кхераш, керда техника балха юкъе яхьарца йола халонаш ла безам боацаш болчара.

Партийни профсоюзни организацеша, боахама кулгалхоша партийни комитетий, министерствай, совнархоза новкъосталца белгалде деза парте Центральни Комитета июньски Пленума соцамо маяххара хIара предприяте комплексни механизации автоматизации яра, керда техникеи дикагIа йола технологии юкъе яхьара де деза балхаш. Цунца ССКП ЦК июньски Пленумо оттадаьча бесса, эггара хьалха механизировать де деза дукхагIа къахьега дезача процессашта, хIаьта автоматизаци е еза эггара дукхагIа цо пайда лургболча боахама доакъошка.

Бокхха лоархIам болаш да рузкъа кIезигагIа дIа а дохийташ продукци арахецилгеи къахьегама овсарле лакхъелгеи сихха дегIадоаладар. Из дулургда хIанз болх беш йолча предприятешта реконструкци ярцеи кердача техникаца Iалашъярцеи, оборудованена модернизаци ярцеи.

Технически прогресс сихъяра бокхха лоархIам болаш ба рационализатораши, изобретателаши, производства новатораши. Цо партийни профсоюзни организацеш, предприятейи стройкайи кулгалхой декхарийла бу рационализаценеи изобретательствонеи хIара денна теркам лоаттабе, дикагIа йола опыт Iомаяра а дIайоаржаяра а дукхагIа уйла тIаяхийта.

Парте Центральни Комитета Пленумо къахьегамхой тIахьех ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъяра, технически прогресс яра дерригача халкъа социалистически яхь йоаржае. Укх шера предприятеша баьча балха хьалхарча итогаша хьахьокх республика промышленноста ворхI шера план ялх шера кхоачашъе торо йолга, хIаьта цхьайолча предприятей кхы а хьалхагIа из кхоачашъе торо йолга.

Вай декхар да семилетка пхеялх шера кхоачашъяр, парте тIахьехама, ССКП ЦК июньски Пленума исторически решенешта доагIача тайпара жоп далар.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой, нхы тIа а коталонаш йоахаргъя вай промышленносте а юрта боахаме а автоматизации механизации яра!

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА
ПРИКАЗ

1959 шера 26 июль г. Москва

Новкъостий матросаш, салтий, старшинаш, сержанташ!

Новкъостий эпсараш, адмиралаш, инаралаш!

Новкъостий кемаш деча промышленностера болхлой, инженераш, техникаш, гIулакхера нах!

Тахан советски халкъо цун ТIема Низашеи белгалдоаккх ТIема-Форда Флота Ди.

ЦIаккха ца даьхкача тайпара шоай творчески низаш дегIадаьхкача хьалашка дезду Советски Союза къахьегамхоша ТIема-Форда Флота Ди. Парте XXI-гIча съездо тIаийцача, сийлахь-йоккхача коммунизм хьалъяра программо дог гIоздаьккха долча вай халкъо, шийй низ ца кхобеш, къовсам лоаттабу семилетка хьалхарча шера план кхоачашъяра духьа.

Советски Эскара тIемахоща цхьана советски халкъа машарера къахьегам а дукха езача Даьхен пачхаьалкхен хьашташ а лорадеш латт военни морякаш.

ЦIейца — ТIема-Форда Флота Денца моаршал а хоатт аз шуга, даькъала а дувц шо.

Шоай тIемеи политически кхетамаш совдоахача, дисциплина чIоагIъеча, кемаши доакъоши тIема кийча хилар лакхдеча дIахо кхы а доккхагIа толамаш доахалда ТIема-Форда Флота лични составо.

Эггара толашагIа дола тIема кемаши, хIанзара техникеи, вай Флота дола герзи хьадеча керда толамаш доахалда кемаш дечеи оборонни промышленностерча Iилмахоша, конструктораша, берригача болхлоша.

ЦIей белгалдоаккхаш **приказ лу аз:**

Тахан, 1959 шера 26 июле, вай Даьхен столице — Москве, союзни республикай столицашка, турпала городашка, хIаьта иштта флоташкеи флотилешкеи ткъоазза артиллерийски залп а еш, салют йойла.

Даькъала хийла вай низ бола советски Даьхе!

Даькъала хилда коммунизм хьалъеш дола сийлахь-доккха советски халкъ!

Даькъала хилда Советски Союза денал дола ТIема-Форда Флот!

Сийле хийла ерриге вай коталонаш яхарна дегаш урауттадеш а уж вIаштIехьйоахаш а йолча Советски Союза Коммунистически парте!

СССР оборона Министр
Советски Союза Маршал
Р. МАЛИНОВСКИЙ.

Дика къахьег механизатораша

Вай республикерча къахьегамхошка сиха а ца дойташ а ка бола ялаташ чуэца аьнна Наурски района къахьегамхоша даь кхайкарал къоабалдаь тIа а ийца, 10 балха дийнахь уж чуийца даха, аьнна, денна дош сийленца кхоачаш а деш, чIоагIа къахьийгад Веденски районерча колхозникаша.

Къаьстта ялаташ чуэцара сухал баьб XX-ча партсъезда цIерагIчеи «Комсомолец» яхачеи колхозий къахьегамхоша. 8 балха дийнахь хьакхар а ардар а къаьст-къаьста долаш шоаш дIадийна кIа чуийцад цар.

Иштта дика балхаш даьд ка бола ялаташ чуэцаш района «Керда вахар» яхача а Кировеи Чапаевеи цIерагIча а иштта кхыйолча а колхозашка.

Лоацача хана а ца дойташ а колхозникашта ялат чуэца новкъостал даьд Веденски МТС-а механизатораша Мусиханов Лаьчас, Адуззаев Казбека, Селимов Дошлас, иштта кхыбараша.

Шоайла социалистически яхье а баьнна, сомоходни комбайнаца денна 20 гектари, тIехьаювзачунца 30 гектар гаргген кIа оардаш хьабаьхкаб уж. Иштта дика къахьийгад Загаев Шайха а.

Комбайнаш тIара кIа дIаозаш а ялатех мукъа даьнна лаьтташ юха оахаш а толамаш даьхад трактористаша Абазатовси, Зубайраевси. Цхьаккха а ди дIадахадац царех хIаране 1,5—2 норма кхоачаш ца еш.

ХIанз механизатораш шоай берригa низ тIабахийта ча вIашка тохаш а, доаханна доакъар кийчдеш а, гурахьа дIадувча ялаташта лаьтта оахаш а къахьегаш ба.

Уж дерригa балхаш дарца цхьана дика дIахьош да районе лоамаь районашка дукха хулаш доаца баьца дaараш леладар а.

Масала, Энгельса цIерагIча юртбоахама артеле дика хьийкъай 2 гектар лаьттан тIа дIайийна кабуц, 1 гектар нарсаш, 0,5 гектар помидораш. Цул совгIа колхозе дIабийнаб 0,25 гектара тIа хо. Укх шера колхозо боккха пайда эцаргба 2 гектара тIа дIадийнача тхьамках. Района механизатораша шоай низаца хийдиллад баьца дaараш а, хо а тхьамка а дIадийнача лаьтташта.

ХIанз укх сахьате районе дIайийнача хьажкIашта шозлагIа оасар де болабеннаб колхозий къахьегамхойи, механизатораши.

Х. ГАЛАЕВ (собкорр).

СИЙЛЕН ДОСКА

Парте райкомашеи райисполкомашеи хьабаларца республикански сийлен Доска тIа баьхаб ялаташ чуэцаш хьалхле яьккхараш:

СУНЖЕНСКИ РАЙОНЕ

Хьаккхари ардари къаьст-къаьста долаш лафетни жаткаца хIара дийнахьа 51—60 гектар мукхи кIаи хьекха XIX-ча партсъезда цIерахча колхозера тракторист **А. М. Поленникови** машинист **М. И. Поленникови;**

лафетни жаткаца хIара дийнахьа 40—45 гектар ка бола ялат хьекха Красни Арме цIерахча колхозера тракторист **И. С. Болгареви** машинист В. П. Андрееваи;

лафетни жаткаца хIара дийнахьа 27—40 гектар ка бола ялат хьекха Ленина цIерахча колхозера тракторист **М. И. Чечелеви** машинист **Алапаев** Васити;

хIара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 25 гектара тIара касараш хьал а эцаш уж аьрда «Победа» яхача колхозера комбайнер **М. Д. Колотанов.** Цо 232 гектар хьекхай, 1445 центнер ялат а доаккхаш;

хIара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 26 гектара тIара касараш хьал а эцаш аьрда XIX-ча партсъезда цIерахча колхозера комбайнер **А. П. Сигарев,** цо ерригаш а 339 гектар хьекхай 4165 центнер ялат а даьккхад;

хIара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 27 гектара тIара касараш хьал а эцаш уж аьрда XIX-ча партсъезда цIерахча колхозера комбайнер **В. В. Зыбин,** цо 3761 центнер ялат даьккхад;

хIара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 25 гектара тIара касараш хьал а эцаш уж аьрда «Путь к коммунизму» яхача колхозера **И. Ф. Чуприн;**

«РСМ-8» яхача комбайнаца 242 гектара тIара касараш хьал а эцаш уж оарда а оардаш 2949 центнер ялат даьккха комбайнер **А. Г. Коломыйцев.**

КАРГАЛИНСКИ РАЙОНЕ:

хIара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 26 гектара тIара касараш хьал а эцаш аьрда «Октябра 12 шу» яхача колхозера комбайнер **И. К. Скрипников,** цо ерригаш а 277 гектар хьекхай, 4860 центнер ялат а даьккхад;

хIара дийнахьа комбайнаца 25 гектар хьекха «Октябра 12 шу» яхача колхозера комбайнер **И. И. Масеев,** цо 266 гектар хьекхай, 5160 центнер ялат а даьккхад;

Фрунзе цIерахча колхозера комбайнер **Н. А. Якушко** Цо «РСМ-8» яхача комбайнаца хIара дийнахьа 26 гектар хьекхай, ерригаш а 267 гектар хьекхай, 3222 центнер ялат а даьккхад.

ШАЛИНСКИ РАЙОНЕ:

хIара дийнахьа «СМ-3» яхача комбайнаца 25 гектара тIара касараш хьал а эцаш аьрда «Джалка» яхача совхозера комбайнер **И. Ф. Кадатский.** Цо ерригаш а 287 гектар хьекхай, 1900 центнер ялат а даьккхад;

хIара дийнахьа «СК-3» яхача комбайнаца 23 гектара тIара касараш хьал а эцаш аьрда «Джалка» яхача совхозера комбайнер **С. И. Хамидов,** цо 273 гектар хьекхай, 1730 центнер ялат а даьккхад;

хIара дийнахьа «СК-3» яхача комбайнаца 23 гектара тIара касараш хьал а эцаш аьрда «Джалка» яхача совхозера комбайнер **М. Ю. Юсупов,** цо ерригаш а 269 гектар хьекхай, 1690 центнер ялат а даьккхад.

МАГIАЛБИКЕ:

«Ингушский» совхозера лафетни жатка машинист **Цонтроев Мурад,** цо хьаккхари ардари къаьст-къаьста долаш хIара дийнахьа 30—35 гектар хьекхай;

«Ингушский» совхозера машинист **Ю. Бекетов,** цо хьаккхари ардари къаьст-къаьста долаш хIара дийнахьа лафетни жаткаца 23 гектар мукхи кIаи хьекхад.

ВЕДЕНСКИ РАЙОНЕ:

хIара дийнахьа «РСМ-8» яхача комбайнаца 25—30 гектара тIара ка бола ялаташ чуийца XX-ча партсъезда цIерахча колхозера комбайнер **Карамов Султан,** цо ерригаш а 277 гектар хьекхай, 2216 центнер ялат а даьккхад;

хIара дийнахьа «С-6» яхача комбайнаца 26 гектарага кхаччалца ка бола ялат хьекха «Комсомолец» яхача колхозера комбайнер **Дужаев Казбек,** цо ерригаш 267 гектар хьекхай, 1918 центнер ялат а даьккхад.

СССР ТIема-Форда Флота Денга

IАЬРЖАЧА ФОРДА ФЛОТ. Эскадренни миноносца тIа сигнальни вахта геттара дика лелаеш ба тIема говзала а политически кийчбалара а отличникаш бола комсомольски II статья старшина В. Никитини (хьалхашкахьарвар) старши матрос Л. Неделькои.

К. Рощина сурт.
ТАСС фотохроника.

ВорхI бетта план кхоачашъяьй

ССКП ЦК июньски Пленума сийна шоаш даьха толамаш чIоагI а деш, Нохч-ГIалгIай совнархоза промышленни предприятей болхлошеи специалисташеи керда производственни котало яьккхай: валовой продукци яккхеи кертера хIамаш арахецеи ворхI бетта йоагIа план ворхI ди хьалха кхоачашъяьй.

Совнархоза мехкдаьттеи гази йоаккхача промышленноста болхлоша, ворхI бетта йоагIа программа ханал хьалха кхоачаш а яь, августа чотах эзараш тоннаш мехкдаьттеи массехк миллион кубометр гази еннай.

ДIадахача шера цу хана хинначул 5,7 процент дукхагIа даьккхад мехкдаьтта республике. Кхы а чехкагIа дегIайоагIа газовой промышленность. 1958 хьалхарча ах шера хинначул Iаламани попутнии газ 29,1 процент дукхагIа яьккхай.

Цу хьокхамаша тешал ду Нохч-ГIалгIай мехкарча мехкдаьтта болхлоша семилетка толамца дIайолаярах. Уж тIагIертта кхоачашдеш боахк ССКП ЦК-а июньски Пленума Кхайкарала жоп луш тIаийца декхараш. Къахьегама овсарле планах йоагIачул 4,1 процент лакхъеннай, даьккхача мехкдаьттах дIадодар лохдарах республике гIолла ах шера 6,4 миллион сом кходаьд.

Шоаш кхо ца беш балха хьокхамаш телаш ба «Горскнефта», «Октябрьнефта», «Малгобекнефта» промысловикаш. Цар толамца юкъейоалаю керда техника, производственни процессашта механизаци ю, тIагIертта къовсам лоттабу технически прогресс бахьан.

Доккхий толамаш даьхад мехкдаьтта доаккхачеи химически промышленноста болхлоша. Августа чотах дукха мехкдаьтта сийрда продукташ, фенол, ацетон, этилови спирт даьккхад. Ханал хьалха ворхI бетта план кхоачашйир строительни материалий промышленноста, энергетически промышленноста, машинаш еча болхлоша:

Из толам боаккхаш новкъостал хилар технологии производствон организации дикагIа тоаярах, болхлошеи специалисташеи дика дакъа лацарах. Рационализатораша 4 эзар совгIа керда гIулакх юкъедоаладаьд. Уж бахьан долаш 14 миллион сом мах бола рузкъа кходаьд.

Цу дерриганеша а торо хилийтар 1958 шера цу хана хинначул производствон объем 9 процент лакхъе, къахьегама овсарле заданех йоагIачул 3 процент айе, продукцега дIабода мах лохбарах 60 миллион сом кходе.

Яхье хьалха латт Грозненски химически завода, газовой управлене, крекинг-завода, Старопромысловски кирпишкий завода кхыча дукхача предприятей коллективаш.

Донеи Кубанеи хиш вIашагIкхийттад

Ростов-Дона тIара, 23 июль. (ТАСС). Дона тIарча магистральни канале хьалбаь баьннаб хIара секунда 50 кубометрга кхаччалца хий чакхдоалийташ бола сбросочни гIирс.

Цу моттиге тIолла чакх а даьнна Маныча тIа уллача Веселовски водохранилища Садковски отроге чу а хьийдда, Кубана хих дIакхийттад укхаза Дона хий.

Из бахьан долаш хиннад Веселовски водохранилище чудоагIа хий дуккха а дукхагIа хулга, тезагIа хулга. Азовски оросительни канала тIадоагIа Дона хий дукхагIа хулга.

Ялат чуэцари кийчдари, зябь ахари

(20-ча июле кхаччалца)

Районаш	Паччахьалкхенна планах доагIа ялат дIадалара проценташ	Планах доагIа ялат чуэцара проценташ	Хьекхачох ардара проценташ	Зябь ахара план кхоачашъяра проценташ
Советски	158	51	100	—
Ножай-Юртовски	148	42	98	7
Саясановски	147	34	100	—
Грозненски	124	98	96	7
Веденски	118	66	86	—
Каргалински	110	99	98	—
Первомайски	108	32	100	—
Гудермесски	102	96	100	37
Сунженски	91	76	97	19
Наурски	89	104	99	13
Надтеречни	63	94	99,[illegible]	10
Курчалоевски	51	83	93	37
Ачхой-Мартановски	46	95	94	9
г. МагIалбик	44	80	88	5
Шалински	41	88	99,6	16
Урус-Мартановски	20	85	97	3
Назрановски	—	27	18	—
Шелковской	—	101	97	24
г. Грозный	—	98	100	16

Укх тIехьарча пхе дийнахьа паччахьалкхенна ялаташ дIадаларах а уж паччахьалкхенга дохкарах а хьалхле яьккхай Веденскии, Саясановскии, Советскии, Первомайскии, Ножай-Юртовскии районаша. Цу районаша дика дIахьу ялаташта заготовка яр а. Дерригa ялаташ чуийца яьннай Наурски а Шелковски а районаш: Ка бола ялаташ хьекха а аьрда а яла йоахк Каргалински, Грозненски, Гудермесски, Надтеречни, Ачхой-Мартановски районашкара колхозаши совхозаши.

ДукхагIа болча кулгалхоша а специалисташа а дика йоакхо ю ялаташ чуэцарца цхьана кIаш цIендеш а лаьтташ оахаш а. Масала, Гудермесски района совхозаша а, Курчалоевски района колхозаша а зябь кийчъяра план 37 процент кхоачашъяьй, хIаьта Шелковски района колхозаша — 25 процент.

Белгалдаккха деза дуккхача районий а колхозий а, совхозий а кулгалхоша зябь ахар хьа тIа доагIача шера ялаташ хьувкъийтара боккхача лоархIаме хилар кхета а ца деш кхашкара ча дIадаккхара а лаьтта ахара а балхаш геттара тIехьа дувлийташ хилар. Урус-Мартановски района совхозаша гурахьа дIадувча ялаташта лаьрхIа зябь ахара план 3 процент мара кхоачашъяьяц. Кхы а вогIа лел из гIулакх кхыметтел хIанз а тIехьа зябь аха ца йолаяьча Каргалински а, Веденски а, Советски а, Первомайски а, Назрановски а районашка.

Ялаташ сихагIа чуийца дахара а паччахьалкхенга уж дохкара а, уж дIадалара а, иштта лаьтташ аьха дахара а Iалаьмате хоза ха латт. ХIанз колхозашта а совхозашта а хьалхашка латта декхар да мамогга сихагIа йолаш йолча торонех бизза пайда эцар а, динза дисараш сихагIа даь дахар а.

Къаьстта чIоагIа терко е еза хIанз гурахьа дIадувш долча ялаташта шийй ханнахьеи дикеи лаьтташ кийчдаран, семилетка шоллагIча шера бIаьсти дIадувргдолча дерригача ялаташта зябь хилийтарах

СТОЛИЦА МАГИСТРАЛАШКА ХЬАЛДЕШ ЛАТТ НАХА ЧУIЕ ЦIЕНОШ

Укх шера Москве хьалдергда 2700 эзар квадратни метр, е 90 эзар квартира йола нах чубаха керда цIенош. Строительство шерра яьржай дуккхача районашка: Къулбехьев—Малхбузе, Нови Черемушке, Фили—Мазилове, Хорошово—Мневнике, кхычахьа а. Керда цIенош хьалдеш латт столица эггара йоккхагIа йолча проспекташка — Кутузовски, Ленинградски, Комсомольски.

Сурта тIа: Кутузовски проспекта тIа ду нах чубаха керда цIенош. Н. Грановски сурт. ТАСС фотохроника.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ПОЛИТИЧЕСКИ БОЛХ КХЫ ТIА А АЙБАРА

ССКП ЦК июньски Пленумо цlаккха а ца дайнача тайпара дог айдаьд Грозненски района къахьегамхой.

Районе кхы а шерагlа яржаш латт социалистически яхь. Тха районе мехкдаьтта докхкхача, хьуна а хьунах хlамаш еча а промышленноста предприятешка, машин-наьлхатlа, строительни организацешка уттаеш а кхоачашъеш а я Iилман техникан кхарагlдаьннараш балха юкъе доаладара, гучаяханза йолча торонех пайда эцара планаш. Промышленни предприяте хlара коллектив кийчлуш я семилетка ханал хьалха кхоачашъе.

Семилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра яхье баьннача юрта боахама къахьегамхоша дlаяхача бlаьсти чlоагlа болх бир ялат дикагlа хьувкъийтара, хьайбаех пайда дукхагlа баккхара, техниках дукхагlа пайда эцара.

Тха райно ханал хьалха, 12-ча июле 103,4 процент кхоачашйир ялат кийчдара паччахьалкхен план. 1959 шера хьалхарча ах шера соахка цу ханарчул дулх 3400 центнер, шура 4250 центнер, фуаш 1 миллиони 362 эзари дукхагlа деннад паччахьалкхенна.

Даьхача толамех тоъам хулаш бац района къахьегамхой, кхы тlа а айлуш латт цар политически а къахьегама уйла, керда формаш юкъе а кхухьаш шерлуш латт царна юкъера социалистически яхь.

Хlанз тха районе наха юкъера политически балха керттера чулоацам ба ССКП XXI-ча съездеи июньски Пленумеи материалаш дlайовзийтар.

Партийни организацей идеологически балха бокъонца йола программа я «Сталински областа къахьегамхошта юкъера массово-политически болх лелабарах а из тоабара де дезарех а» баь ССКП ЦК соцам.

Дукхача партийни организацеша лоархlам болаш тоабаьб наха юкъера политически болх. Укх шера май бетта Грозненски шурий совхоза партийни организацес агитаторашка хьежа а хьежа цун мугlараш эргадаьхар, дикагlа кийчо йола, агитаторий балха опыт йолаш бола нах юкъе а бихьа. Агитатораш дlанийсбаь ба хlара ферме, цехе, бригаде, совхозе бахача берригача наха юкъе политически болх бергболаш.

Совхоза агитаторашa вlашагlъеллар социалистически яхь. Из къаьстта хоалуш дар ялат чуэцаш. Бригадаша, агрегаташа, къаьсткъаьстача механизатораша шоашта тlаийцар социалистически декхараш. Яхье латтарий болх шерра дlабовзийтар партийни организацес. Хlара кхай тlарча стане дика кийчдаь сийлени хьокхамаш дlадовзийташи Доска дар. Болхлошта хlара денна ховра болх дика бер а во бер а мала ва, хьокхам хьангара эца беза.

ДукхагIча агитатораша творчески бу болх. Агитатора-коммуниста С. А. Мельничука парторганизацес тlадилладар совхоза тока тlа июньски Пленума хьакъехьа доклад е.

Доклад яьнначул тlехьагlа дег тlара къамаьлаш де доладелар. Склада заведующес Иван Герасимович Мяча теркам тlабахийтар токе ялат lодоаккхаш ха дукха йоаеш хилара.

ШоллагIча дийнахьа lурра токе веча агитатора шийна хайра из иштта долга. Керттерча инженераца нов. Давыденкоца дага а ваьнна цар оттадир ялат тlадотташ йолча машина хувцамаш делга. Цу машина ходови дакъа хийцар, цун болх беш дола дакъа автомашинага кхаччалца лакхдергдолаш. Щенна юха хlана яц аьнна хийцар рама. Кхыдола хувцамаш а дир. Хьалха 20—25 минут йоаьяьча из хувцамаш даьчул тlехьагlа 4—5 минут мара йовцара «ЗИС-150» яха машина Iойоассаеш. Белгалдаккха деза машина хувцамаш деш ше мастерске заведующи хилара тарра агитатора нов. Мельничука хьинаре дакъа лаьца хилар.

Иштта болх беш ба агитатораш нн. Саламов А., Абубакаров Г., Горелов Р., Джамалдинов Р., иштта кхыбараш. Совхозе политически болх дика лелабарах совхозо ший ханнахьеи ца дойташи чуийцар ялат, ханал хьалхагlа кхоачашйир ялат а кхыйола юртбоахама продукташ а паччахьалкхенга йохкара план.

Дукхача партийни организацеша керда формаех пайда эц ССКП XXI-ча съездеи июньски Пленумеи решенеш дlайовзийташ. Масала, «Советская Россия» яхача, 1-ча Мая цlерахча «Аргун» яхача колхозий, Старо-Юртовски, № 28 йолча Ермоловски оалхазарий совхозий парторганизацеша животноводий къехьагам мишта вlашагlбеллаб хьожаш рейдаш йир. Рейдаш яьчул тlехьагlа агитаторий семинаре боахама кулгалхоша докладаш йир животноводий къахьегам аттача боаккхача деза балхаш дувцаш.

Каст-каста хул деча хаттараштa жопаш тела производстве дикагlа бола болхлой кагирхошца вlашагlкхеташ йола сайренаш, иштта кхыдола балхаш ду.

Хlанз наха юкъе беча политически балха белгало я агитатораш къахьегамхошта семилетка юкъара цифраш йовзийта ца lеш шоаш болча колхозо, совхозо, предприятес фу де деза дlадовзийташ хиларца, гучаяханза йолча торонех пайда миштa эца беза дувцарца лелабеш хилар.

Наха юкъера политически болх дика лелабу «Правобережни» НПУ предприятешка, цудухьа республике дикагlа ярех цаl я из.

Вай мохк хlанз шерра коммунизм хьалъяра чубенна хьинаре къахьегаш боал. Района агитколлективаша шоашта хьалхашка оттадаьд коммунизм хьалъяра хьакъехьа советски наха хьалхашка латта декхараш мамогга дикагlа района къахьегамхошка дlа а довзийташ семилетка ханал хьалхагlа кхоачашъяра уж оарцагlа бахара декхар.

У. ТЕРЛОЕВ,
ССКП Грозненски райкома пропагандист.

Исторически решенеш Iомаю

Вай парте Централъни Комитета июньски Пленумо халкъа боахама дерригача доакъошка дlахо а технически прогресс яра хьакъехьа ССКП XXI-ча съезда исторически решенеш кхоачашъяра практически де деза гlулакхаш къоастадир.

Вай Даьхен дерригача халкъаца цхьана Грозненски орден лелаеча мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлошеи, инженерни-технически болхлошеи, гlулакхерча нахеи митинге а собранешкеа а партенеи правительствонеи тешам белар 1959 шера мехкдаьтта продукташ яхара паччахьалкхен план ханал хьалха, семилетка ялх шера кхоачашъергхилара. Алхха ялх шера рационализаторски предложенеш балха юкъе йоалаярах 25 миллион сомал кlезигагlа доацаш ахча кходе лаьрхlад.

ССКП ЦК июньски Пленума решенеш тlа белгалъяь я халкъа боахама дерригача доакъошка технически прогресс яра lалаьмате йоккха программа. Уж решенеш кхоачашъяра тlаберзабе беза беррига болх. Из декхар толамца кхоачашдара Пленума решенеши, цун кхайкарали, новкъоста Н. С. Хрущева Пленуме даь къамаьли завода хlара къахьегамхочоа дlадовзийта деза.

Завода партийни организацес хlанзе а цхьадола балхаш даьд цу хьакъехьа. Агитаторашца семинар яьй, инструктивни совещани яьй завода производственни отдела начальника коммуниста Рудаева «ССКП ЦК июньски Пленуми вай декхараши» яха доклад а еш. Цул тlехьагlа агитатораша дlаболабир завода болхлошта юкъера болх.

Завода партийни бюрос агитатораштa хьалхашка оттадаьд Пленума решенеш дlайовзийтарал совгlа цеха, участка, установка коллектив технически прогресс яра оарцагlа бахара декхар.

Пленума болх йистебаьнна дукха ха яьннаеце а дукхача агитатораша 4—6 беседа яьй Пленума балхах лаьца. Нах дика дlакхеташ а чулоацам дика болаш а беседаш ю агитатораша Красовскаяс, Репешкова, Бородина, иштта кхычар.

№ 8 йолча установка начальник нов. Бедрицке ший коллектива юкъе лелабу агитационни болх. Цу установка тlа багирхой ба. Цига практиках ба Грозненски мехкдаьтта института студенташ. Царех массанех а бригадирий помощникаш баьб. Пленумо болх беча деношка тlехкхоачашйора цар сменни заданеш. Кхы а дикагlа болх бе баьлар уж Пленум болх баь а яьнна шоашта агитатора Пленумо яьча решеней лоархlам дlабовзийтачул тlехьагlа. Нагахьа санна июнь бетта цу установка коллективо планал тlех 1500 тонн доагам деннадале июла 15 дийнахьа Даьхенна планал тlех шин эшалонал совгlа доагам делар.

Агитатора болх ховш лелабеш ва № 1 йолча установка начальник нов. Абасалиев Мамед. Цу установка коллектив барт тайна, вlаши кхотаенна я. Дукхаза а социалистически яхье хьалхле яьхай цо. Нов. Абасалиева кулгалдеча технологически установкаша Ерригсоюзни социалистически яхье шозза шоллагlа моттигаши премеши яьхай. Укх шера хьалхара моттиг яккхара сийлен декхар оттадаьд цу коллективо шийна хьалхашка. Хlаьта из декхар толамца кхоачащдеш а йоал из. Хьалхарча ах шера укх шера шоллагIча ах шера чотах 24000 тоннал дукхагlа мехкдаьтта продукташ еннай цо. Пленума материалаш lомаеш технологаша декхар тlаийцад ноябре-декабре хулаш йола ССКП ЦК Пленум хьаеллаш семилетка хьалхарча шера план кхоачашъе аьнна, из декхар толамца кхоачащдеш да. Шу доладелча денз цу установкай коллективо миллион сомал совгlа ахча кходаьд.

Агитатораша беча балхах пайда боал. Завода технологаша, гlо деча болхлоша ди тlехьа алсам доах шоай толамаш. Июла хьалхарча итт дийнахьа доагам даккхара план 112,8 процент кхоачашъяьй. Кхом баьб дукхача хин, пара, электроэнерге, доагама.

Наьха дега чу дужаш агитатора оалача дешо завода коллектив дегаш айду кхы а дикагlа болх бара.

Хlанз заводе хьалъеш латт керда промышленни установка, къаьнача цхьаькханена реконструкци еш я. Технически прогресс яра, ворхl шера план ханал хьалхагlа кхоачашъяра коллектив тlахьехаш лелабу агитатораща шоай агитационни болх.

В. ВАСИЛЬЕВА,
ГПНЗ парторганизаце секретара заместитель.

Комсомольцаша шоай декхараш кхоачашду

ССКП XXI съезда оттадаь декхараш кхоачаш а деш, сийленца къахьегаш ба Грознерча химически завода 12-ча цехера беррига комсомольцаш а коллектив а.

Смена кхоачаш а тlехкхоачаш а ю хlара денна шоай балха нормаш. Июнь беттара план цехо 102 процент кхоачашъяьй.

Цехе болх беш бола дукхагlа бола аппартчикаш институте заочно дешаш ба. Хlанз тlех дика экзаменаш дlалуш ба комсомольцаш Али—Ага Гусейн—Кули, Захаров Валерий.

Дика дешаш 10 классаш яьхай комсомольцаша Яншина Г., Колесникова П., иштта кхычар.

Цу цеха ерригa коллектив, шоаш тlаийца социалистически декхараш кхоачаш а деш, «Коммунистически къахьета бригада» яха сийлен цlи яккхийта хьинаре къахьегаш я.

Г. ЗАСОРИН,
№ 1 ТУ ВЛКСМ комитета секретарь.

ОРЕНБУРГСКИ ОБЛАСТЬ. Городе Орске йола южноуральски машиностроительни завод непрерывни-заготовочни прокатни стана оатхалаши узлаши Польше дlаяхьийта яла йоал. Городе Нови Гуте металлургически комбинате оттаергья из стан.

Сурта тlа: бригадир И. В. Дюжев Польша эшача прокатни стана обводной лине рольгангаш дlаяхьийта кийчъеш воал.

Б. Клипиницера сурт.
ТАСС фотохроника.

АЛТАЙСКИ КРАЙ. Вагонаш еча Алтайски завода технически кабинете дукха ба укх производстве болх бешехье дешара заведенешка дешаш бола болхлой. Предприятера 50-нел совгlа волча болхлочо укх шера чакхъйоакх сайринара машиностроительни техникум.

Сурта тlа: Iилма-технически общества член вола инженер Н. Т. Сидоренко (аьрдехьа) сайринарча техникумера арахецаш волча болхлочоа М. И. Пономарчука металла технологи йовзийташ воал.

В. Николаева сурт.
ТАСС фотохроника.

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи

Хьайбаши коа тlара оалхазараши леладара хьалха латтараштa карара-кара тела Цlе байракхаш ялар

1959 шера хьалхарча ах шера хьайбаши коа тlарча оалхазарийи продукташ дукхагlа хьаяхаи паччахьалкхенга йохкари духьа республикерча районашеи, колхозашеи, совхозашеи лаьца хиннача социалистически яхьа итогашка а хьежа, ССКП обкома бюроси Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советои соцам баьб:

ШУРА ЯККХАРАХ

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела Цlе байракх,** хlара фуражни lаттагара 1357 килограмм шура йоаккхилга, еррига шура соахка цу ханна яьккхачунца нийсйича 31,9 процент дукхагlа йоаккхилга, паччахьалкхенна шура дlаялара тlаийца социалистически декхар 105 процент кхоачащделга lалащдаь йолча **Сунженски районага ютийла** (парте райкома секретарь нов. Чадов, райисполкома председатель нов. Андрианов).

1959 шера хьалхарча ах шера шура йоаккхаш а паччахьалкхенна дlалуш а **Каргалинскии, Курчалоевскии, Наурскии, Ножай-Юртовскии районаша дика болх баь хилар белгалдоаккхалда.**

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела Цlе байракх,** хlара фуражни lаттагара 1582 килограмм шура йоаккхилга, еррига шура соахка цу ханна яьккхачунца нийсйича 31,3 процент дукхагlа йоаккхилга, паччахьалкхенна шура дlаялара тlаийца социалистически декхар 110 процент кхоачащделга lалащдаь йолча **Кирова цlерахча Сунженски районерча колхозага ютийла** (колхоза председатель нов. Наумов, парторганизаце секретарь нов. Костюк).

Шура йоаккхаш а паччахьалкхенна дlалуш а Шелковской районерча **Сталина цlерахчеи,** Грозненски районерча **«Аргун»** яхачеи, Наурски районерча **«Октябра 40 шу»** яхачеи, Сунженски районерча **«Коммунизмага бода никъ»** яхачеи колхозаша **дика болх баь хилар белгалдоаккхалда.**

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела Цlе байракх хьожайойла,** хlара фуражни lаттагара йоаккха шура соахка цу хана яьккхачунца нийсйича 76 килограмм дукхагlа йоаккхилга, юртбоахамерча 100 гектар долча лаьттан тlара лоархlаш 107 центнер шура йоаккхилга, паччахьалкхенна шура дlаялара тlаийца социалистически декхар кхоачащделга lалащдаь йолча **«Предгорный» яхача совхоза коллектива** (совхоза директор нов. Мусиенко, парторганизаце секретарь нов. Натаев).

1959 шера хьалхарча ах шера шура йоаккхаш, Шалински районерча **Шалински совхоза а,** Грозненски районерча **№ 1 йолча шурий совхоза а коллективаша дика болх баь хилар белгалдоаккхалда.**

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи карара-кара тела Цlе байракх хьайоаккхийла 1959 шера хьалхарча ах шерара декхараш а паччахьалкхенна шура дlаялара план а кхоачаш ца яьча Ермоловски птицесовхоза коллективагара.

ДУЛХ ДАККХАРА

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара кара тела Цlе байракх ютийла** 1959 шера хьалхарча ах шера даькха дулх дlадахача шера цу ханна даьккхачунца нийсдича шозза дукхагlа даьккхан паччахьалкхенна дулх дlадалар тlаийца социалистически декхараш 154 процент кхоачащделга lалащдаьи колхозаши совхозаши йолча **Шелковской районага** (парте райкома секретарь нов. Синяткин, райисполкома председатель нов. Самарский).

1959 шера хьалхарча ах шера дулх доаккхараши паччахьалкхенна дулх дlадаларца социалистически декхараш кхоачащдеши **Сунженскии, Грозненскии, Урус - Мартановскии колхозаша а совхозаша а дика болх баь хилар белгалдоаккхалда.**

ФУАШ ГУЛДАРА

ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела Цlе байракх,** эггара дукхагlа фуаш гулдарах, яхкаш йолча хlара котамгара 74 фуъи ялаташ дlадийначa лаьттан бlаь гектара тlара лоархlаш 15.160 фуъи тулделга а паччахьалкхенна фуаш дlадалара план кхоачашъелга а lалашдаьча **Грозненски районага ютийла** (парте райкома секретарь нов. Филиппов, райисполкома председатель нов. Дудник).

1959 шера хьалхарча ах шера фуаш гулдеши паччахьалкхенна фуаш дlадаларца социалистически декхараш кхоачащдеши **Веденски, Курчалоевски, Надтеречни, Первомайски, Ножай-Юртовски, Саясановски, Сунженски районаша дика болх баь хилар белгалдоаккхалда.**

1959 шера хьалхарча ах шера фуаш дукхагlа гулдарах, ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи **карара-кара тела Цlе байракх,** ялаташ дlадийнача 100 гектар долча лаьттан тlара лоархlаш 21.230 фуъ гулделгеи паччахьалкхенна фуаш дlадалара план 500 эзар фуъ мара йоацача 506.3 эзар фуъ дlалулгеи lалащдаьча Сунженски районерча XX партсъезда цlерахча колхоза хьожайойла.

1959 шера хьалхарча ах шера фуаш гулдеши паччахьалкхенна дlалуши Шелковской районерча **Сталина цlерахчеи,** Каргалински районерча **«Красный пахарь»** яхачеи, Сунженски районерча **Ленина цlерахчеи,** Грозненски районерча **1-гlча Мая цlерахчеи «Новый быт» яхачеи колхозаша дика болх баь хилар белгалдоаккхалда.**

Дукха котамеи боабашкеи кlоригаш йойтарах ССКП обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи карара-кара тела Цlе байракх хьайоаккхийла Шелковской районерча Ленина цlерахча колхозагара.

Атеистически пропаганда керттера дешаш

Партийнии, профсоюзнии, советскии, комсомольскии, кхычеи общественни организацей керттера декхараш а даь хьалхашка оттадаьд ССКП XXI-гlча съездо къахьегамхой коммунистически уйланца хьалкхебара а наьха кхетам чура капитализмах юхедиса гlулакхаш дlадахара а декхараш.

Къаьнарча обществох юхедисача гlулакхех эггара наха юкъе чlоагlагlа даьржа цхьа гlулакх да: дынах тешилга а цунца дувзаденна долча доацарех тешилга а. Уж тlехьадиса гlулакхаш дlадахар, беррига къахьегамхой Iилма - материалистически кхетамца дуне довзаргдолаш хьалкхебар наха юкъе беча берригача хьехама балхацара хьакъаста йиш йоаца дакъа да.

Вайна хов, дына социальни овлаш кlоарга доахкаш хилар. Царех керттера дараш да классови низ-lоаткъам, саго саг воацавелга, производстве анархи хилар, къел, адамаш баьде хилар. Социалистически общество хоадабаь дlабаьккхаб из керттера овла. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дац вай мехка дукха къахьегамхой дынах хадар, киназацара къастар. Советски нах производственни политически балхаш тlа дукхагlа ме ух, Iилмаи культураи карагlдувлараштa уж дукхагlа гарга ме ух, дынах юхедисараштa моттиг кlезигагlа юс цар сакхетам чу, дынах тешаш бола нах кlезиг а лу атеисташ дукхагlа а хул.

Хlаьта а белгалде дезаш да, нах дынах дlакъестар массаза а массанахьа а цхьан боарамах хулаш ца хилар. Укхаза цхьаболча наха кlеззига ха йоаккх дын чу бийрзе, цкъа дlа кхесса юха тlабийрзе. Цхьабола нах, дынах ца тешача баьнна цхьа ха а яьккхе, цlаьхха юха а киназе аха а дына гlулакхаш леладе а бо лалу: хьалхагlа сектанташ ца хиннача моттигашка цкъаьннахьа цар общинаш хьагучайоал и. кх. дl.

Фу бахьан долаш хул из?

Къаьнарча гlулакхаш тlара бала ца ловш хиларца белгалбоалаш ба ды. Эзараш шерашка наьха кер чу бужабеш хьабенаб из. Цудухьа дынах хьахадар а — бlаьхеи духьалеяш йолаши никъ ба. Дукхаза а нийслу тешаш бола нах дынах шек а баьле атеисташ хулаш, цхьабакъда тlаккха цlаьхха шоаш бахача моттиге халачеи аьттув боацачеи гlулакхашта тlа а lоттабеле, юха а дына тlехьабоал уж, цунгара «салоlам» лех шоашта.

Цул совнагlа, дынах тешаш болча даьша шоай бераш а дын чухь хьалкхеду. Школено дешархой атеистически уйланца хьалкхебойя а, даьша деш дола дын чура хьехамаш кот а даьле, дыно дувцача харц хабарех теша доал уж.

Цу тайппара теркалде дезаш да, советски наха Iилма хьехамаш массане а цхьатарра кхетадаь ца хилар, lаламца лелаш долча гlулакхий маlан массанена а цхьатарра довзаш ца хилар. Цудухьа lаламца хулаш долча тайп-тайпарча хlамаша — lаьржа хиш ахари, мохк агари, йокъал оттари, иштта кхыдараши санна долча гlулакхаша — дынах бола тешам чlоагlбу цхьаболча кlезига хьаькъал долча наьха.

Дlахо, церковникаша шоай хур ду ды хlанзарча вахарца тарбе гlерташ. Iилма духьала бола цун чулоацам хувца а ца хувцаш мичча бесса а из наха лелабергбола наькъаш лехаш ба уж.

Дынах тешаш нах хулга хьаллоаттаду арахьарча капиталистически дунено а. Буржуазена лов дынах юхедиса гlулакхаш советски нахах доахкаш хилар а уж цар леладар а. Радиохи пропаганда кхыча средстваехи пайда а эцаш цу даькъе болх беш я буржуази.

Юххера а, дукхагIча хьале моллагIча бахьанийца хинна а Iилма-атеистически пропаганда, культурно - хьехама болх ца беш йолча е бойя е во беча моттигашка дына гlулакхаш чlоагlлу. Из ховш болча церковникашеи сектанташеи шоай гlулакхаш доаржаду наха юкъе. Моттиг яьсса юсаргъяц оалаш да. Кlезига - дукха а социалистически идеологе низ лаьгlбенначул тlехьагlа, буржуазни идеологи бот ца яьлча le оамал бац.

Наьха сакхетам лакх ца болийташ, цар политически къахьегамеи хьинар ай ца долийташ дола керттера гlулакхаш дына гlулакхаш да. Уж гlулакхаш новкъа хул наха бокъонца дуне довзара, хулаш йолча событей маlан довзара, цу событешта юкъе ше малагlа моттиг лаца езаш ва хара. Цудухьа хадданза, тlагlертта къовсам лоаттабе беза дынах юхедисача гlулакхашта духьала. Халкъо кхоачашдеш долча гlулакхаща тешача наьха уйла хилийтац дыно, яьссача уйлашка дерзаду цар хьаькъал. Бакъ долча хlамашцара хийрабоах дыно нах, цхьаккха дикача хlаманца дакъа хилийтац.

Ала тарлу: дынах тешаш бола вай мехкара нах предприятешка а колхозашка а шоай ларттlа болх беш ма боахкий, аьнна. Бакъда из, дынах тешаш бола вай мехкара нах, тешаш боацарий моастагlий а боацаш, доттагlий ба. Тешаш бараш а тешаш боацараш а цхьана коммунизм хьалъеш боахк. «Оаха-м, — яьхад Н. С. Хрущевс, — дынах тешилга магийта ца lеш, цу наьха сий а ду». Политически гlулакхашка диллача дынах тешаш бараш а боацараш а цхьан советски наькъа тlа латт вай мехка.

Дуне довзара гlулакхашка а идеологе гlулакхашка а диллача, дынах тешаш барашеи боацарешеи лаьца наькъаш тайп-тайпара, вlаший духьала да. Дынах тешаш барашта хет хьа мел хиннача хlамал хьалхагlа хьахиннар «даьла» ва аьнна, даьлагара кхел йоацаш сага хlама хила йиш яц аьнна, цудухьа цунна ламазаш де деза, тоам бар де деза, дала аьннар кхоачашде деза, йоах цар. Дынах тешаш боацачар кхыча тайпара йоах, вайна тlехь кхы дунен тlа хlама а дац, хlара саго ший керта доал ше а ду, хlаьта дуне — ший къаьсттача законашца дегlаухаша массаза йолаш хьайоагlаш йола матери а я.

Бакъда, хlанз-м кlезига хургба вай мехка, дыно дувцачох бокъонца тешаш а, библе тlеи евангеле тlеи дувцар бакъдаь хьаэцаш а, бокъонца дыно яххача тайпара ший никъ дlахьош а бола нах. Нагахьа санна цу наха шоай никъ киназои дынои хьеххача тайпара дlахьоре, кхетам боацача наха тара хургдар цар гlулакхаш. Масала, дукха ха йоаццаш Калинин яхача городе цхьан фанатика къамаргаш а lайда ший вол вийнав. Библе тlа дувццача тайпара, патриарха ИбраьхIам-пайхамара ший вола Исмаlалийна гlурбанна урс хьакха тlийртача тайпара, цун са далла дlадала лаьрхlадар аз, яхаш дувц цо из. Цу дог доацаш даьча къизача гlулакхо дынах тешаш боаца нах эгlазбига ца lеш, тешараш а эгlазбигар. Къаьстта отта а даь, суде дувца дезаш хилар из дош.

Хlанз укх сахьате дынах тешаш бола нах хьалха хинначарна вlалла тара а бац. Социализма замо, Iилмаи технически прогрессо дынах тешаш барий хьаькъалаши оамалаши хувцар бахьан долаш, дынах тешаш бола lалаьмате дукха нах, дына гlулакхаш шоаш леладешшехьа а, газеташ дешаш ба, театре ух, Iилмаш lомадеш ба, цамогаш хилча лорашка болх.

Дына идеологи сихагlа йохаргйола никъ лаца безаш я атеистически пропаганда.

Цунах дийзза белгал ца дича даргдац наха юкъе хьехама болх бе декхарийла йолча цхьайолча партийнии, профсоюзнии, комсомольскии организацеша наьха кхетам чу дынах юхедисача гlулакхашта духьала хадданза къовсам лоаттабе безаш хилара бизза лоархlам ца белга. Цхьайолча хана цу организацеша могийт советски наьха уйлаш телхаеш а цар сий доадеш а дола доаца хlамаши харц хабараши доаржадар.

Iилма-атеистически пропаганда иштта лелаяр овлангара денз духьала да Коммунистически парте программа. Вай парте массаза а лархlа а лаьрхlад хlанз лархlа а лоархl Iилма дегlадоаладара масса тайпара новкъостал динза дарг ца хилар а социальнии, Iилмаи, техническии прогресса никъ бехкаш долча гlулакхашта духьала къовсам лоаттабанза барг ца хилар а. Парте массаза а Iилмаца дуне довзаргдолча уйланца хьалкхе а баьб хьалкхе а бу советски нах, дына идеологена духьала идейни къовсам лоаттабу, Iилма духьалара а реакционни а идеологи из хиларах тарра.

Укх тlеххьарча хана кlезиг-дукха тоаеннай Iилма-атеистически пропаганда. Iилма-атеистически темаех лаьца яздаь литература да книжкай тикашкеи библиотекашкеи, каст-каста ешаш лекцеш я. Цхьабакъда, дынах юхедиса гlулакхаш дlадахар духьа лоаттабеш бола къовсам хlанз а бокъонца баьржабац, вахаро тlадожадеча декхараша а из къовсам лоаттабара вайцига йолча торонаша а яххача тайпара лелабеш бац. Идейно-Iилма чулоацам эсала болаш я дукха лекцеш. Къахьегамхой коммунистически уйланца хьалкхебара дола керттера декхараш чулоацаш а, наха хьашт хургдолаш а, наха атта кхетабергболча меттала яздаь а дац дукха брошюраш. Культурно-просветительни организацеши учрежденеши а яц из болх тlагlертта дlахьош а шийгара хьа а лаьца из тоабергбола гlулакх деш а. Къаьстта белгалде дезаш да, тlехьа тlаккхувш йолча тlехьен лард йоллаш а цун сакхетам чlоагlбеш а йолча школашкеи вузашкеи из болх во латташ хилар.

Дына духьалара пропаганда кхы а чlоагlагlа лакхъе еза хlанз.

Цу хьалашка боккха лоархlам болаш да 1959 шера сентябрь бетта денз политически Iилмаи кхетамаш доаржадеш йолча Ерригсоюзни обществос арадоахаргдола «Iилмеи дын» яха журнал арадувлар. Доккхий декхараш кхоачашде дезаш да журнал: цхьан оагlорахьара, вай пропагандисташ-лектораш, докладчикаш, беседчикаш Iилма-атеистически балха говзалашца, методашца, опытаца кийчбелга ,цу тайппара советски интеллигенцех бола нах — Iилма болхлой, хьехархой, лораш, агрономаш, инженераш, техникаш иштта кхыбараш дукхагlа юкъеозарца атеистически кадраш алсамъяхара новкъостал а деш. ШоллагIчахьара дале, журнал дешаш болча дукхача наха, къаьстта даьлах тешаш болча наха, тайп-тайпара материалаш теларца хьехам а луш, Ленина яьххача тайпара, Iилмацарча хlамаех уж тешабара а атеисташ хила царна новкъостал дара а «иштта а вешта а» уж кхетабе беза.

Вай социалистически обществе ерригa торонаш йолаш я дынах юхедисараш наьха кхетам чура дlададахара. Цу торонех шерра пайда эца деза, Iилма-атеистически пропаганда шерагlа йоаржае а цунна нах дукхагlа юкъеоза а беза.

Ф. ОЛЕЩУК,
«Iилмеи дын» яхача журнала редактора заместитель.

Школа вахарцара бувзам чIоагIбарахи халкъа образоване система Нохч-ГIалгIай АССР-е дIахо дегIайоалаярахи

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета соцам

Дерригача халкъо чIоаггIа къоабалъяь тIайицача ССКП XXI-гIча съезда исторически решенешеи, ССКП ЦК июньски Пленума Кхайкаралои, соцамои керда политически а къахьегама а хьинар айдир городашкарчеи юрташкарчеи къахьегамхой. ТIехь-тIехьа шерагIа боаржабу цар йоккха ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа лоаттабу къовсам.

Вай мехка коммунизм хьалъяра декхараш толаме кхоачашдарна Iалъмата боккха лоархIам болаш я школа вахарцара бувзам чIоагIбе а СССР-е халкъа образоване система дIахо дегIайоалае а аьнна парте Центральни Комитетои Советски правительствоси оттаяь программа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совето белгалду, Коммунистически партеи Советски правительствои хаддаиза йоакхо яр а сийлахь-доккхача эрсий халкъо вошал тIехь новкъостал дар а бахьан долаш. Нохч-ГIалгIай республико социалистически промышленностьи, юрта боахами, просвещении, Iилмеи, культуреи дегIайоалаеш доккхий толамаш даьха хилар.

Декхар даь тIадожадаь массане а ворхI шера дешилга чакхдаьккхал республике, дикка дегIаенай юкъара юкъреи юкъера профессионально-технически, специальни, лакхехьареи образовани, къаман интеллигенцех йола кадраш хьалхиннай.

Ленински къамий политика принципаш ССКП Центральни Комитето хадданза кхоачашъяр бахьан долаш Нохч-ГIалгIай Республикерча школашка, вокх къамий республикашка а санна, дешархошта наьна мотти наьна меттала литературеи хьехаш да, нохчийи гIалгIайи къамаш эрсийи дунени культура, Iилма, искусствои йIаьхийча ганзах кхедеш латт.

Нохч-ГIалгIай АССР-е Советски Iаьдала карагIдаьннача доккхийча толамех толам ба лоаман кхалсаг лоала кIалхаръяккхар. Шерра хьабийла ба цунна сердалонга, Iилмага, культурага бода никъ. МаIача наха нийсса бокъонаш яьннай цунна, юкъарча вахареи коммунизм хьалъечеи чIоаггIа дакъалоац цо.

ХIанз, моцк шерра коммунизм хьалъе болабеннача хана, боккха лоархIам болаш да духовни рузкъаши, цIена моральни гIулакхаши, физически унахцIена хилари шоай дегIах доахкаш хургболаш къахьегамхой коммунистически кхетамца хьалкхебара дешаш. Цу тайпара хургйолаш кийчъю ший школа социалистически лаччахьалкхено. халкъа тIулакх дарна, къахьегамхошта эшаш бола кхетам балара, халкъа таланташ дегIайоалае новкъостал дара из тIа а ерзаеш.

Школа эргаяккха аьнна Коммунистически партеи Советски правительствоси кийчъяьча программа йиш хулийт дешархошта дешар хьехарцеи уж хьалкхебарцеи хIанз а долаш дола кхоачам боацараш дIадаха, советски халкъо беча берригача балха юкъе школа лоархIам лакхбе.

Школах долча Закона тIа яххача тайпара, хIанз вай школа керттера декхараш да шоай вахар шоаш дIахьоргдолаш, общественна пайдана долча тайпара къахьегаргдолаш кагирхой кийчбар, юкъарча политически специальнии образоване боарам дIахо йодача хана лакхбар, масса оагIорахьара дийша, Iилмай лардаш дика йовзаш бола нах кийчбар, къахьегама а социалистически обществои принципай а чIоаггIа сий дергдолаш а уж дукха езаргйолаш а йолча уйланца, коммунизма идеяй уйланца кагирхой хьалкхебар.

Кагирхой профессионально-технически образоване керттера декхар да, халкъа боахама массадолча доакъошта культурни технически дешар дика ховши бола квалифицированни болхлойи юрта боахамера къахьегамхойи планах а дика вIаштIехьдаьккха а кийчбелга, дешархой коммунистически уйланца, идея чIоагIа йолаш хьалкхебелга, деша багIа кагирхой къахьегама коммунистически хьисапе сий дергдолаш хьалкхебелга.

Школа вахарцара бувзам чIоагIбареи дешархой къахьегамца хьалкхебелга тоадареи декхараш толаме кхоачашдара боккха лоархIам болаш хургба «1959—1965 шерашка школаш-интернаташ дегIайоалаяра хьакъехьа», «Юкъара образовани луш йолча школашка, школашка-интернаташка, цетдомашка, профессионально-технически училищашка, суворовски училищашка, юкъерчеи лакхехьарчеи дешара заведенешка дешархоша шоаш шоашта гIулакх делга шердара хьакъехьа», «Деша даха ха кхачанза долча берий учреждениеш дIахо йодача хана а дегIайоалаяра а деша даха ха кхачанза дола бераш хьалкхеделгеи царна медицински гIулакх делгеи тоадара а хьакъехьа» ССКП ЦК-ай СССР Министрий Советои даь соцамаш кхоачашдеш моттигерча къахьегамхой депутатий исполкомаша, халкъа образованеи унахцIено лораяреи органаша, школай кулгалхошеи хьехархошеи беш бола болх.

Халкъа образоване система эргаяккхарои школа вахарцара бувзам чIоагIбарои дикагIа йиш хулийтаргья, кагирхой дикагIа хьалкхебеи царна дешар хьехеи, халкъа боахама дерригача доакъошта, Iилманна, культуранна йоккхий говзалаш йола кадраш кийчъяра гIулакх хоаламболлаш тоаделга Iалашдергда.

«РСФСР-е школа вахарцара бувзам чIоагIбареи халкъа образоване система дIахо йодача хана а дегIайоалаяреи хьакъехьара» РСФСР Лакхехьарча Совета Законага хьежжа а из кхоачашдара а Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совето **соцам бу:**

Юкъерча школа хьакъехьа

1. Нохч-ГIалгIай АССР-е массайолча моттигашка 7 шерагара денз 15—16 шерга кхаччалца ха яьнна долча дерригача бераша бархI шера йола массане юкъара дешара образовани йоаккхилга декхар а даь тIадожадолда. БархI шера дола массане юкъара дешар массанахьа а чакхдоаккхилга республикерча бахача наьха экономикеи культуреи дIахо йодача хана а дегIаяр, из толаме кхоачашдарах тийша дола керттера паччахьалкхе декхар лоархIалда.

БархI шера йолча школашкара дешара-кхетама болх Iилмай лардаш Iомаелгеи политически дешар хьехилгеи къахьегамца хьалкхебелгеи дешархой, цар ханашка хьежжа буларгболаш болча общественна пайданеча балха шерра юкъеозарца а вIаши тар а деш, дIаоттабаь хила беза.

Декхар а даь тIадожадаь ворхI шера дешар хьехаш йола школаш бархI шера дешар долаш елга 1959—1960 дешара шера денз дIадоладе а 1962—63 дешара шера чакхдаккха а деза. Нах бахача кагийча юрташка I—IV класс йола юххьанцара школаш ютийла, уж йистеяьха даьначул тIехьагIа гаргагIарча школан V классе бераш деша похийтаргдолаш.

2. Декхар а даь массане бархI шера дешилга чакхдаккхарах бола бехктокхам тIабул Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, районни, городской, поселкови, юртий къахьегамхой депутатий Советашта.

Массане юкъара декхар дола бархI шера дешар чакхдаккхара:

а) нагахьа санна эше, школашта кхаь километрал гаьнагIа бахача дешархошта интернаташ яхка е уж хан-ханнахьа школашка дIаккхувлилга а юха цIаккхувлилга а вIаштIехьдаккха;

б) массазарчул дукхагIа дийнахьа хьехаш йола школаши группаши дукхагIа хилийта;

в) торо йоацаш болча дешархошта материальни новкъостал дара школашка всеобуча фонд вIашагIйоллийла бюджетерча ахчах а колхозашкара, профсоюзнии кооперативнии организацешкара хьожадаьча ахчах а; школа Iалашъярга дIадахийтача ахчах цхьан процентал кIезигагIа доацаш ахча хьежадолда бюджета ахчацара всеобуча фонда чу.

3. Берий даьша е цар когаметта болча наха бераш деша ца ухийташ хуле, царна административни бехктокхам болба Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета соцам тIа оттадаьча тайпара.

Деша даха ха йолча берий ший ханнахьа а нийса а учет яра декхар тIадуллалда Нохч-ГIалгIай АССР-ерча городской, районни, поселкови, юртий къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташта. ЦСУ органаш декхарийла я городашкеи районашкеи берий учет еча дикка дакъа лаца.

4. БархI шера йола школа йистеяьккха баьнначa дешархошта РСФСР просвещене Министерствос оттадаьча хьиспера удостоверени лу; из школа йистеяьккха баьннарий бокъо я профессионально-технически училищешка а юкъерча юкъарча образованеи специальни дешареи заведенешка а деша баха.

5. 15—16 шу даьлча денз берригa кагирхой бархI шера йола школа йистеяьккха баьнначул тIехьагIа шоашта дуларгдолча общества пайдана долча балхаш тIа болхаш хилар а укх лохехьарча тайпаех йолча дешара заведенешкарча производственни къахьегамца дешар дувза а дувзаш йизза юкъера образовани йистеяккха шерра торо хулийташ хилар а оттадолда:

а) бархI шера йола школа йистеяьккха баьнна а халкъа боахама отраслеех цхьан отрасле болх беш а болча наха кхаь шера дешаш йолча сайранарча (сменни) юкъерча юкъара образовани луш йолча школашка юкъера образовани а эц балха говзал лакх а ю. ВорхI шера образовани йоацаш болча кагирхошта цу школашка цхьа ха яллалца кхоалагIча классагара денз хьайола еррига классаш хила йиш я.

Ше къаьстта йола сайранара (сменни) юкъера юкъара образовани луш йола школа йиллара кхоачам хиллал деша баха нах боацаш хуле, болх беш болча кагирхошта дешар хьехара юкъерча юкъара образовани къахьегама политехнически школашка производство а Iомаеш. къаьстта классаш йохкийла;

б) бархI шера йола школа йистеяьккха баьннача наха 3 шера чухь юкъера образовани йоаккхаши халкъа боахама е культура цхьан даькъе болх бергболаш профессиональни кийчо еши йолча производственни дешар Iомадеча юкъерча юкъара образоване къахьегама политехнически школашка; юкъера школаш яхка мегаргья бархI шера йолча школашца йоацаш шоаш къаьстта а царца цхьана а;

в) бархI шера йола школа йистеяьккха баьннача наха юкъара юкъереи специальни юкъереи образовани йоаккхаш йолча техникумашкеи кхыча юкъерча специальни дешара заведенешкеи.

6. Общественн сий лакхдар а бераш хьалкхедара дезалашта новкъостал дар а, хьалкхувш йола тIехье къахьегама хьалкхеяра а, масса оагIорахьара дегIайоаляра а дукхагIа гIойле хургйола хьалаш оттадар а духьа школаш-интернаташ мамогга дукхагIа шеръе. Производственни дешар а долаш, бархI шера е юкъера юкъарча образоване къахьегама политехнически школай тайпара хургйолаш вIашагIйохк школаш-интернаташ. Школашка-интернаташка хьалкхебаь нах семилетка чакхйоаллаш (1965 шера) 1350 сагагара 17250 сагага а кхоачаболба, хIаьта школаш шоаш 7-гара 57-га а кхоачайойла.

7. ДегIа а хьаькъала а айпеи сакхатеи долча берашта йола къаьстта школаш оттадаьча тайпашка хьежжа йохк, цига деша дагIа бераш дегIадахкара башхалоний лоархIам а беш.

8. Нохч-ГIалгIай АССР школашка дешархошта дешар шоай наьна меттала хьехилга оттадолда. Берий даьшта-ноаношта бокъо лойла шоай бераш малагIча меттала хьехача школашка деша ховшадергда кхоастаде.

9. Даиза дардоацаш лоархIалда школера дешархой кхетамца хьалкхебара болх цIенхаштта тоабанза барг ца хилар, школа дешар Iомадарца, къахьегамца, къахьегача нахаца безам болийтаргболаш, дешархошта коммунистически хьисапе дуне довзилга Iалашдергдолаш, Коммунистически партена, социалистически Даьхена боарам боацаш мутIахьа хилара уйланца, пролетарски интернационализмаи советски патриотизмаи уйланца уж хьалкхебергболаш.

Хьехархой, дай-ноаной, общественни организацей керттера декхар лоархIалда дешархой школе, дезалашта юкъе, улица тIа, общественни моттигашка ахь-эздел леладе Iомабара болх дIахо а тоабелга. Из декхар кхоачшдара тоабе беза наха юкъера педагогически пропаганда лелаяра болх, бераш хьалкхедарах бола дай-ноанойи, берригача кхийнача нахьхеи общественна хьалхашкара бехктокхам айбе беза.

10. Оттадолда, бархI шера школаша, сайранара (сменни) юкъера юкъара образоване школаша, производственни хьехам телача юкъера юкъера дешара къахьегама политехнически школаша РСФСР-и Нохч-ГIалгIай АССР-еи просвещене Министерствашка чIоагIъяьча дешара планашцеи, программашцеи, учебникашцеи болх белга.

11. Халкъа образовани эргайоакхилга планахи дика вIашагIделлаи чакхдаккха деза, школашца бахача наха гIулакх делга цхьаккха а тайпара вогIа ца хулийташ. Тайп-тайпара йизза юкъера школаш вIашагIйохкилга 1959—60 дешара шера дола а долда пхе шера чухь чакх а доаккхалда. VIII—X классашка деша багIача дешархошта хIанз йолча дешара планашцеи программашцеи юкъера школа йистеяккха торо лойла, цар къахьегама кийчо яр чIоагI а деш.

Юкъера школаш эргаяхара планаш оттаеш лоархIам болба республика вузаш тоъам хиллал абитуриенташца Iалашъяра, халкъа боахам лакхара квалификаци йолча кадрашца Iалашбелга юкъах дусаргдоацаш. Цунна лаьрхIа школа эргайоаккхача хан-юкъа республике ютийла хIанз йолаш йола цхьайола юкъера школаш.

12. Халкъа образованеи унахцIено лораяреи органаша тIахьожам лоаттаболба бархI шерарчеи производственнии хьехам телача юкъерча юкъара образоване къахьегама политически школашкеи дешархоша болх белгеи салоIилгеи нийса вIаши тардара, предприятешка, стройкашка, РТС-ашка, школьнии школай юкъарчеи дешара - производственни мастерскешка, колхозашка болх беча кхерамзе лораяра а техника а бокъонаш лелаяра школьникий унахцIено чIоагIъяра де дезар долда.

13. Районийи городийи къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташа, Нохч-ГIалгIай экономически административни района халкъа боахама Совета, Нохч-ГIалгIай АССР министерствашеи ведомствашеи, предприятей, стройкай, совхозий, РТС кулгалхоша:

а) промышленни предприятешка, стройкашка, совхозашка, РТС-ашка, къоастае еза дешархошта производство хьехаргйола балха моттигаш, къахьегам лорабареи кхерамзе техникаи бокъонаш а лелаеш предприятешка дешара цехаш, хIаьта иштта школьнии школай юкъереи дешара-производственни мастерскеш хьае еза; дешархошта производственни хьехам телара кулгалдергдолаш инженерно-технически, агрономически персонал, балха говзал йола болхлой хьакъестабе беза;

б) мамогга могаде болх беча кагирхоша юкъера образовани яккхар, образовани йистеяккха еза кагирхой юкъеозара планаш уттае еза; толамца дешаш а производственни заданеш кхоачашъеш а бола къона болхлой балха лакхбалара гIо де деза; дешар шера дешара занятешта тIера а боахаш дешархой балха ухийтилга леладайта йиш яц, болх беча моттиге дешархошта аргIан йола отпускаш каникулаш йолча ханюкъа телгеи экзаменаш дIаялара оттаяь алапи а долаш йола отпускаш телалгеи Iалашде деза;

в) производственни хьехам телача теоренеи практикаи юкъера вIаши бувзами дешар Iомадареи къахьегамеи хан-юкъаш вIаши таръяри дешара планашцеи программашцеи леладу. Юртарча юкъерча школашка дешара шу оттаду юртбоахама балхаш деча хан-юкъа лоархIам а беш. Производственни хьехам телилгеи общественна пайдане къахьегилгеи гаргарча предприятей дешара производственни цехашка, дешархой производственни бригадашка, колхозийи совхозийи звеношка, дешара-опытни боахамашка, школайи школай юкъарчеи дешара - производственни мастерскешка леладе йиш я;

г) производственни база хилареи халкъа боахама кадраш эшареи лоархIам а баь белгалъе еза производственни хьехам телача юкъерча юкъара образоване къахьегама политически школаша кийчъергйола профессеш. Професси белгалъеш йиIигий къахьегама эргалон лоархIам бе беза.

14. Колхозашта могадолда школаш, школаш-интернаташ, дешара-производственни мастерскеши школашкарча интернатий гIирсаши хьехархошта цIеноши деча шерра дакъалоацилга. Колхозий дешархой бригадашка, дешара-опытни боахамашка, колхозни бригадашка дешархоша производственни хьехам эцилга Iалашде, цу гIулакха эша техника а хьожаеш дешархоша даьхача къахьегама деноех мах а телаш.

15. Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совето:

а) школайи школашкарча интернатийи масса а тайпа цIеноши делга, гаргарча шерашка дукхача сменашка дешилга дIадаккхар, дешара-гойтара пособеш республике хьаелга вIашагIдоллар, школьни мебели дешархошта къахьегама хьехам тела эша оборудовании дукхагIа елга, школайи школай юкъареи дешара-производственни мастерскеи елга, школаш эшаш йолча чIоагIача а кIаьдача а инвентараца Iалашъелга белгал а даь школай материальни база чIоагIъяра доагIаш дола балхаш де деза.

16. Оттадолда сайранара (сменни) юкъера юкъара образоване школаши производственни хьехам тела юкъера юкъара дешара къахьегама политехнически школаши йистеяьхараша юкъера образовани хилара аттестат хьаэцилгеи лакхара дешара заведенешка деша баха цар бокъо хилари; производственни хьехам тела юкъера юкъара образоване къахьегама политехнически школаш яьхараша цул совгIа тешал эц шоаш хержача профессех квалификаци яларах.

17. Школа эргаяккхарца республика просвещене Министерстваи педагогически институтеи балха лоархIамера дакъа хила деза республика зональни эргалоний лоархIам а беш дешархошта политехнически хьехам балара дешай къоастам белга, школайи хьехархойи балха дика опыт хьагулъелгеи дIайовзийталгеи.

Профессиональни-технически образованех

18. Нохч-ГIалгIай АССР-а территоре тIа йола ремесленнии, машиннаькъеи, строительнии, технически училищаш, къахьегама резервай юрта боахама механизаце училища, кхачан товарий Министерства ФЗУ школа, автомобильни транспорта Министерства автошкола, торговле Министерства торгово-кулинарни школа, машиннаькъа транспорта профтехшкола эргайоахийла професси чоалхане хиларга хьежжа царех дийнахьеи сайринареи цхьан шерагара денз кхаь шерага кхаччалца деша городашкара профессиональнотехнически училищаши 1—2 шера деша юртара профессионально-технически училищаши еш.

Йолаш йолча профессиональни дешара заведенеех городашкареи юрташкареи профессионально-технически училищаш елга 1959 шера дIа а доладаь 1963 шера йистедоаккхалда.

19. Республике керда хьалъеча промышленни предприятештеи комсий бешамаш дегIайоалаярaи эша говзал йоалла 20 эзар болхло къахьегама резервай профессионально-технически училищешка гIолла 1959—1965 шерашка кийчве оттаяь план могайойла.

1959—1965 шерашка республике къахьегама резервай системах йола 12 керда профтехучилище хьаелларгйолаш оттадолда, хIара училище 400 моттиг а йолаш.

Цунца дувзаденна керда профтехучилищеш хьал а йойла, хьа а еллийла керда заводаш ехкача, гIишлош хьалъеча, комсий совхозашка.

20. Къахьегама резервай Республикански управленена тIадуллалда къахьегама резервай дешара заведенешка тайп-тайпара йола керда формаш юкъейоалаярца производственни болхлой говзал лакхъяр (боахама ведомствай чотах а деша батIарий чотах а йола говзал йоалла болхлой кийчбеш йола дийнахьареи сайрийнареи группаш, болх беш йолча кадрай говзал лакхъеш йола профтехучилищешкара сменни группаш, кхыяраш).

21. Промышленносте, коммунальни боахаме, торговле, связе, вахара гIулакхa предприятешка йоаггIаш йола балха говзал Iомае къонача кхалнаьха йиш хилийта лерхIаш Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совета, совнархоза, къахьегама резервай Республикански управленена тIадуллалда къонача кхалнаха хила йоагIача профессех болх бергбола говзал йоалла болхлой оттаяьча планах доккхагIа дакъа стационарни дешара заведенешка Iомабелга, цу профессешка деша хьайбеча кагирхоех дукха дукхагIа бараш мехкарий а хургболаш.

22. Къахьегама резервай училищешка производственни дешара гIулакх дикагIа лакхде лерхIаш цаIшиъ говзал йола болхлой кийчбергболаш хIара дешара заведенена специализаци йийча бакъахьа лоархIалда, из гIулакх дар духьа халкъа боахама Советаи къахьегама резервай Управленеи тIадуллалда говзал йола болхлой кийчбеча училищешта специализаци ергйола гIулакхаш оттаде а уж чакхдаха а.

23. Къахьегама резервай дешара заведенеш кара йолча халкъа боахама Совета, Министерствашта, ведомствашта тIадуллалда цу заведенешка производственни дешара мастерал болх бергболаш специальни технически образовани йола, йоккха говзал йоалла болхлой хьожабар.

24. Йоахаш - йоахаш профессионально - технически училищеш шоаш хьадеча хIамах яхаргйолча яха лерхIаш Нохч-ГIалгIай Министрий Советаи къахьегама резервай Республикански управленеи тIадуллалда училищешта производственни заказаш телара, оттаяьча порядках дешара боахама эша лаьташ юрта профессионально-технически училищашта далара наькъаца мастерскойи дешара боахамийи производственни балхах боала пайда шербеши лакхбеши дола гIулакхаш оттаде а йоагI-йоаггIача аргIан уж чакхдаха а, хIаьта иштта деша багIача наха ю расходаш кIезигъергйола гIулакхаш чакхдаха а, къаьстта шоашта шоаш гIулакх делга деша багIача кагирхошта шерра юкъе а доаладеш.

Профессионально - технически училищешка колхозера кагирхой Iомабара эша средстваш къоастаяра дешашка хьожилга могадолда колхозашта.

25. Нохч-ГIалгIай Министрий Совета тIадуллалда профессешта Iомавара а юкъарча дешара бархI шерара школа, профессионально-технически училищеш, производственни говзал а Iомаеш деша юкъера школа йистеяьккха кагирхой балха дIанийсбара а шера йоагIа планаш оттаелга, предприятешка кагирхой балха дIанийбе моттиг а чIоагIъеш, къахьегами кхерамах лоравалара техникеи цIенхаштта лора а еш.

Просвещене Министерства школаш йистейоахача кагирхошта балха отта йита моттигаш дIа-юха нийсйойла просвещене школай органашка гIолла, хIаьта къахьегама резервай профтехучилищешка дийша баьннарашта — говзал йола болхлой кийчбе къахьегама резервай Управлене предприятешцеи ведомствашцеи яьча договорашка хьежжа къахьегама резервай Управлене гIолла.

26. «Школа вахарцара бувзам чIоагIбарахи» «РСФСР-е халкъа дешара система дIахо а дегIайоалаярахи» долча РСФСР-а Лакхехьарча Совета закона 22 статья кхоачашъеш: Министерствашa, ведомствашa, халкъа боахама Совета, предприятей, совхозий, учреждений, организацей хьалхе лелаераша городереи юртареи профессионально - технически училищеш хIанзарча производственни оборудованеца материалашца, инструменташца Iалашъе еза, дешархошта практика чакхъяккха производстве балха моттигаш нийсъе еза, хIаьта иштта дешара процесс толамца чакхъяккха а кагирхоша керда техника, дикагIа йола технологи, къахьегама йоккха овсарле йола гIулакхаш Iомаде а эша хьалаш хилийта деза.

27. Предприятей, строительствай, транспорта хьалхе лелаераша юкъарло йоацаш производстве Iомабеча къонача болхлошта Iомайита еза къаьстта, бригаде, курсе волаш саг Iомавеш 6 беттал дукхагIа ха ца еза хIара профессена цаIаш йолча дешара программашца Iомаю чоалхане йоаца профессеш.

Юкъерча специальни дешарах

28. Юкъерча специальни дешара заведенешка специалисташ кийчбу бархI шерарча дешара школай ларда тIа, хIаьта цхьайола гавзалаш Iомаю дизза долча юкъерча дешара ларда тIа. Цу дешара заведенешка Iомабу промышленноста, юрта боахама, хIаьта иштта просвещене, культура, унахцIено лораяра учрежденешта эша юкъера специальни дешар ховш бола специалисташ.

29. Юкъерча специальни дешара заведенешка нах Iомаболба: производстве болх бешшехьа а, сарахьа е заочни деша а дешаш; производстве болх а ца беш, дешара заведенешкара теоретически занятеш халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка практически болх Iомабарца дIа а кхухьаш; дешара тайп-тайпарча ханашка хьежжа производстве болх беш а болх ца беш а.

Цу цIераш яьхача дешара заведенеша дешархошта лу юкъерча дешара школера юкъара дешар луш шехьа а, говзал Iомаяра эша теоретически практически кхетам а. Говзал Iомаеча дешара заведенега хьежжа дешархоша балха професех цхьанне разряд а луш, говзал Iомае еза.

30. Юкъера дешар эргадаккха деза кхаь-пхе шера, 1959—1960 шерашка дIа а доладеш, къамий эргалонийи республика халкъа боахама дерригача доакъошка тIа-тIа а дукхагIа эшача специалистийи лоархIам а беш, халкъа дешара, Iилма культура, арахеца специалисташ эшарга хьежжа хIара шера дукхагIа ара а хецаш.

31. Нохч-ГIалгIай АССР-е школа бувзам вахарца чIоагIбарахи халкъа дешара система дIахо а дегIоалаярахи дола закон кхоачашдарца, юкъарча дешара школаш дешара—гойтара пособешца а оборудованеца а Iалашъярца дувзаденна дола Госпланои просвещене Министерствоси оттадаь а Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Совето чIоагIдаь а гIулакхаш могадолда.

* * *

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совето тIахьех республика советски, общественни организацеш, Советий депутаташ, берригa къахьегамхой халкъа дешара система эргаяккха Коммунистически партеи Советски правительствоси оттадаь дерригача халкъа декхар кхоачащдеча дика дакъа лаца, хIама ховш бола, къахьегам беза, масса оагIорахьара дегIабаьхка, бIубенна коммунистически общество хьалъеш бола нах кхебара шоай низ а шоашта ховр а дIадала.

Нохч-ГIалгIай АССР-а
Лакхехьарча Совета
Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума Секретарь
М. КОМАРОВ.

Шин шерал совгIа ха я йиълагIча строительни училище дешаш вола Селин Виктор республикански радиоклубе коротковолновикий секце Iомалуш вола. Радиоклубе коротковолновикала Iомавала воалавелча денз бIаьш болча Советски Союзерчен доазол дехьарчен коротковолновикашца радиоца бувзам оттабаьб цо. ХIинца цунна 3-гIа разряд а йолаш радиолюбитель а хиннав цунах.

Сурта тIа: «УА6КПА» яхача коллективни радиостанцера Одессерча радиолюбителаца бувзам оттабеш вол Селин Виктор.

М. Ю. Лермонтова хетаяь сайре

Укх деношка Ачхой-Мартановски районерча Валерик яхача юрта сийлахь-воккхача эрсий поэта Михаил Юревич Лермонтова хетаяь сайре хилар.

Из сайре дIаяхьа шоай дешараш болча хьоашалгIа бахабар Нохч-ГIалгIайчен писателаши поэташи А. Хамидов, Дж. Яндиев, Н. Музаев, М. Мамакаев.

Сайре схьайиллар Валерика юрта Совета председатела нов. Хасиевс. Къамаьл де хьалхара дош делар писатела А. Хамидова. Цо лоацца дийцар М. Ю. Лермонтова творчествох, Нохч-ГIалгIайчен юрташка из хиларах, цун йоазонех нохчийн гIалгIайн писателашеи поэташеи пайда эцаш хиларах. Лермонтовс язъяь дукха произведенеш нохчийн гIалгIайи метташка яьха, вай халкъо наьна меттала ешаш я.

Цул тIехьагIа цIи хезача гIалгIай поэта Яндиев Джамалдина Лермонтова хетаяь ший стихаш а, иштта ше гIалгIай меттала яьха поэта произведенеш а йийшар.

М. Ю. Лермонтова хетаяь а ше нохчий меттала яьха цун стихаш а йийшар поэта Н. Музаевс а. Нохчий меттала ший стихаш йийшар поэта М. Мамакаево а.

Цига хиннача Лермонтовски совхоза 4-ча отделенерча къахьегамхоша чIоагIа уйла тIаяхийта безаме ладийгIар поэтий къамаьлашка а.

А. ПАЩЕНКО.

Вай хьаьший

Грозне хургдолча М. Н. Ермоловай цIерахча театра гастролашка.

28 июле Нохч-ГIалгIай АССР столице, Грозне, дIадолалургда М. Н. Ермоловай цIерахча Московски пачхьалкхен театра гастролаш.

Театро ший берригa низ а говзал а ше долча бесса вахар а, нах а, театральни искусства дикагIа йолча формаца произведенеш чулоацам а дIахьоккхара тIадерзадаьд. Театро ший керттера цекхар лехI таханарча денах дола спектаклаш кхоллар, коммунизм хьалъеш боахка вай зама нах дIахьокхар.

Вай хьаьшаша хьахьокхаргда 8 спектакль. Уж я театро керда оттаяь Я. Липковича «Во оамал», С. Михалкова «Акха нах» яха пьесаш, зрителашта чIоагIа дукха езаш йола А. Глобас стихашца язъяь «Пушкин» яха пьеса — из пьеса сцена тIа яха 10-гIа шу да; туркий драматурга Назым Хикмета «Зоакх бола саг» яха пьеса, А. Н. Островске «ЭгIадаь ахча» яха комеди, О. Бальзака «Даь сесаг» яха драма, иштта кхыяраш.

Советски Мехка эггара хьалха халкъа артистка, аьнна, цIи тиллача сийлахь-йоккхача эрсий актриса М. Н. Ермоловай цIерагIа дола театр вайцига хьоашалгIа дар вай чIоагIа паддуташ гIулакх да.

Репортаж

ГРОЗНЕНСКИ КОНСЕРВНИ КОМБИНАТЕ

Укх тIеххьарча хана тIехь-тIехьагIа дукхагIа машинаш ух Грозненски консервни комбината коа чу а юха ара а. Цар керда хьадьнна баьцца дaараш, сомаш — нохч-гIалгIай лаьтто луш дола беркат чуувз, заводо хьаяь продукци халкъага дIакхачийта юха араувз.

Завода коа дIачуваьлча эггара хьалха бIарг тIаотт вIашта а увттаяь латтача яьшкай аргIашта. Яьшкаш чу кабачкаш, нарсаш, гIамгIаш я. Цига хьатIа а ухаш иттех а кхы дукхагIа а яьшкаш тIа а ювтташ консервни цехе дIачууух зIамига мотовозаш.

— Укххазара денз кийчъе йолаю оаш тикашкара ийю тайп-тайпара баьца дaарий консерваш,— йоах цеха сменни инженера Критт Надежда Сергеевнас.

Тхона хьалхашка метрал лакхагIа хургйолаш йоккха аьшка ванна латт. Цу чу йилачул тIехьагIа транспортера ленто вокх цIагIа дIачухьу кабачкаш. Шорттига додача лента улув урсаш бе а доахкаш мугIара латташ пхи-ялх кхалсаг я. Цар кабачкаш хьал а ийеш цIен а еш, кортоши цIогамаши дIа а тедаш лента тIа юха тIаехк. Цигара 2—3 метр дIахо яьлча низкъала хий детташ душ я. Укхаза цIаькха а юл кабачкаш. ТIаккха дукха гаьна ялалехьа саторезка яхача урсашта тIанийслу уж. Цигга сомагIеи диткъагIеи доацаш цхьатарра лачараш а даьхе ленташ тIа гIолла дIа а яхе цхьаяраш кхехкаш латта генарий даьтта чудолча яьш чу йолх, вожаш бийда йоллашехь банкаш чу йохь. Укх аьхки духхьашха консервированни кабачкаш арахеца йолаяьй заводо. Уж вай мехка цхьаккха заводо хIанзалца арахецаш хиннаяц. Из совгIат деннад завода коллективо советски халкъа семилетка хьалхарча шера. Керда продукци хIанз Грозне а республика а тикашка дIакхахьа йолаяьй. Из продукци бийдача кабачкех ю. ХIьата вожаш яьш чу генарий даьттаца кхерза а кхерзе йиъсаьнача аьшка Iаькъаш чу а ехке готтача дIаьхача истола дехьа а сехьа а мугIарах багIача кхалнаха дIатIакхухь. Цар банкаш чу дIанийс а йийя истола тIа гIолла дIадодача ленто дIахьу уж. Къаьстта дика а сиха а из болх беш белгалъяьннай Аносова Мария Павловна (**Лохера, аьрдехьара сурт**).

— Аз укх цехе болх бу а да 8 шу-м, хIаьта из-м, сол а хьалхагIа денз болх беш я укхаза, — йоах тхоца цехе тIолла лелача Надежда Сергеевнас. — Денна 170—180 процент норма кхоачашъелга цун закон да. Хьажал мишта лел цун кулгаш, — аьлар цо безаме цунна бIара а хьежа.

Цу кхалсага кулгашта бIарахьежача уйла йир аз: масса банка чакхъяьнна хургья цу кадайча кулгашка гIолла. Кулгаш меттел деррига дегI а цу балхага даьннача Аносовас ше деча гIулакха эшачул совгIа маьже ца хьоаеш сиха кабачкех хьал а юзаш банканна тIехьа банка дIайохийт. Цунна юхе латтача аьшка Iаькъа чу ахаш а дийнна личараш юхедус.

— Царех фу ду? — аьнна, оаха хаьттача, Надежда Сергеевнас ела а бъежа аьлар:

— ДIакхувс ма моттaлаш. Гой шоана дIа шерача турбах Iоарадувла худар, — аьнна кабачкаш кхорзача цеха пенагахьа кулг дIахьекхар цо. — Цох дIа а техе, икра ю.

Тхо из дувцаш латташехь Аносовас а цун новкъосташа а сиха хьал а юзаш банкаш дIаухийт. ДIахо хIаране шийга доагIар а деш латтача мехкараша оттабаьча боарамах даьтта а томат а кхы йола чам тоабеш йола хIама а техе тIехъювл уж. Лента кхоачалуча метте царна сиха ногIараш тIа а дехкаш пресса дIакIалхьежаеш йоI латт. Из Шумилова Люда я. ЧIоагIа дика тешал ду цунна Надежда Сергеевнас. Людас массаза а цаI ах норма кхоачашъю. Пресса кIалхара дIaараювла банкаш хьал а ийеш кIал-тIа а йоахаш дехьарча цIатIа дIачууухийт бракера Кулькугова Валяс. Хьабе еллача хов цунна ногIар дика чIоагIденнадий а, увзорг нийса чудижадий а, кхы дар а.

Иштта 50 метр гаьна яьлча икра а, герга тийда а консервированни а чамболча даара банкаш хул кабачкех. Цу балха механизаце мел доккха дакъа лоац, болхлой къахьегам цо мел аттача боаккх гургда юххьера денз волавенна цу ленташта улув гIолла чакхваьлча. Иштта кийчъю кхы йола баьца-даарий а сомий а продукци: баклажаний икра, фаршированни баклажанаши помидораши, сомий компот, консервированни нарсаш, томатни а гIамгIай а сок, томат-пюре, томат-паста, варени, джем, иштта кхыяраш. Iай дулхах а даа хIамаш ду заводо.

— ХIаьта гIамгIаех оаха фу ду хьожий шо? — йоах тха фусам-наьнас Надежда Сергеевнас.

Къаьсттача цIагIа арара чуниця гIамгIай яьшкаш латт. Из сомий отделени я. Укхаза а хьалхагIа йоаккха ванна я. Цу чу гIамгIаш чуйохкаш волча Р. Х. Петросяна денна 160—170 процент норма кхоачашъю, ванна чу йола гIамгIаш ний чу тIолла дIадодача лента тIа а яьле цига болхлоша телхараш дIа а херже «гIажа къамарг» яхача турба чу гIолла урагIа а яхе дробилка чу йолх. Укхаза аьта а аьте, генергаш дIа а къоастадийя, худар а хиле яь чу йолх. Из худар тховна кIал йоахкача турбаш чу гIолла кхыча цехе а дахе цига сок а, пюре а ду цох. Дика тешалду тхоцарча инженера дробилка тIа болх беча къонача болхлочоа Рашидов Руслана (**Лохера, аьттехьара сурт**).

— Болх бу дукха ха еце а, ше массанена а дукха везавалийтав Руслана, — йоах цо.

Варени еча цехе эггара дикагIа йола 18 шера укхаза болх беш йола Г. Е. Безрукова йовзийтар тхона Надежда Сергеевнас. Безруковас 180 процентал кIезигагIа кхоачашъяц балха норма.

Дукха ха йоаццаш генаргаш дIакъоастадеш йола машин кхаьчай цехага. Цудухьа укх аьхки духхьашха эггара дикагIа йола боалий варени арахеца йолаеннай завод.

— Шо ца хьожаш цхьаькха отделени йисай, — аьлар инженера.

Цеха йисттерча цIагIа мугIарах латташ доккхий яьш а, тховна кIалгIолла лелаш лебедка а я. Лебедка хьал а ийеш дукха а консервай банкаш яь чу Iочу увттаю. Цу чу стерилизаци ю продукцена. Цеха дикагIа вола стерилизатор ва Драков Николай.

— ХIанз кхыча фусам-наьнага дIалургда аз шо, — аьлар тхога сменни инженера Н. С. Критта.

...Фабрикатни цех. Йоккхача складе банкаех етта лакха хоза колоннаш я. Из консервни цехо хьачуенна продукци я. Цхьан колонна юхе латача истола дехьеи сехьеи ши кхалсаг ягIа. Уж ба банкашта этикеткаш тIалетаеш бола Ткачева Марияи Борсяи Раисеи. БIарг тIа ца отташ сиха лел цар кулгаш. Цудухьа сменни нормах 4600 банка йолча метте 7000 банка этикеткаш тIалетаю цар. Уж шиъ а царца болх беш йола колонщица Плотникова Лена а, банкаш хьатIакхухьаш йола Суханова Мария Павловна а коммунистически къахьегам бригада, аьнна цIи тиллийта къовсам лоаттабеш я. Цар йиъне шоай цехе деча дерригача балхий говзал я.

Цигара дIаарахьежача гуш духьал ниI а йолаш цхьаькха склад я. Цу чу а кийча продукци латт. Йиъ кхалсаг йоалл цига болх беш. Кхаьнне юкъе каьхаташ а дехкаш яьшкаш чура банкаш дIачIоагIъю, цхьанне колонна тIара хьа а ийеш банкаш яьшкаш чу Iочувттаю. (**Лакхера сурт**).

— Уж а коммунистически къахьегама бригада хила къовсам лоаттабеш ба, — йоах цеха бригадира, хIанз начальник отпусках хиларах цун когаметта болх беш а йолча ткъаьх шера цу цехе болх беча Курносова Татьяна Михайловнас. — Уж ба Шеголева Надежда, Ганшина Лена, Быченко Раиса, Шанкова Александра.

Царна дIатIакхоачаш тхона бIаргадайра яьшкаш тIа «Гаьнара Къилбаседе», аьнна яздаь ши дош. Семилетка хьалхарча шера арахийца продукци Грозней а республика а къахьегамхошта енна а ца Iеш Гаьнарча Къилбаседен къахьегамхошта а йохьийт Грозненски консервни комбинато.

Семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяр духьа къовсам а лоаттабеш, 21 июле 7 бетта план кхоачаш а яь, планал совгIа цхьа миллион сома гаргга валови продукци еннай комбината коллективо.

А. БОКОВ,
И. Плиева сурташ.

Йоацача клуба заведующи ва

Наьсар-Керте укх бIаьстан юххье денз клуб яц помещени ца хилар бахьан долаш. Хьалха хиннар а яцар юрта бахача наьха дукха дог гIоздоаккхаш-м, хIана аьлча, Iай Iе йиш йоацаш шийлеи ший ханнахьа киносеанс дола ца луши яр из.

Цун заведующеш а киномеханикаш а хиннараш, юрта бахача наьха цунах сакъердадалар кхераш санна, из гIулакх тессаь леладеш бар. Шоаш киносеанс доладолийтаргда аьннача хана из дола ца долийташ, билеташ дохкилга бокъонех ца леладеш, дараш а доацараш а цхьан бокъонах зале чухецаш бар. Оттаяьча ханал 1—2 сахьат хьалха а тIехьа а, шоашта дага деххача хана доладалийта мегаш дар сеанс, тIахьожаш саг ца хиларах.

ЛерттIа из хьахьокха дезаш хинна киномеханик Газгиреев атта гуш вацар, цунна коравь помощник цу балхах лоадама кхеташ ца хиларах кино сураташ къаьгга доацаш, каст-кастта ленташ тедаш, сага безам тIа ца болаш дар. Иштта цу деша йоакхо еш вар клуба заведующи хинна н. Беков а.

Из санна болча эсалча сакъердамах а хьеттача бисар укх шера, бIаьстан юххье денз, Наьсар-Керте баха къахьегамхой. Цхьа заведующи мара хIама дац юртарча наха культура очагах дисар. Кино хилац, лекцеш ешац, концерт дац кхашка а юрта а.

Цхьабакъда, дицдалийтадац района культура отдело заведующи яха цIи ютилгеи, йоацача клуба заведующена Тутаевна бет-бетта пачхьалкхен ахчах 360 сом алапи телилгеи.

Района культуран отдело, н. Берсаново уйла е-м езар баьча балхах мара пачхьалкхено алапи ца телилгеи, йоацача клуба заведующи ца хулилгеи.

Р. БУЛАТОВ.

„Боабашкий гIулакхех"

ЙIаьхий моттиг я Лакха-Новре. Боккха боахам ба «Надтеречный» яхача совхоза. Укхаза ка бола а технически а культураш, комсаш, сомий бешамаш я.

Бакъда, эггара дукхагIа укхаза лелае тоам болаш-м боабашкаш яр. Лакха-Новре яхача юрта йисте дукха хий а чудолаш Iам ба. Массехк эзар боабашкаш лелае йиш я цу Iам тIа. Боабашкаш я-м я укхаза, бакъда уж лелаелга, теркам а беш совхоза дирекце вIаштIехьа ца даккхарах, во лел.

ВIалла йоакхо яц совхоза дирекце боабашкий ферма тоаяра а.

Бийсан йоагаш лампаш ца хиларах, цогалашеи, эпашеи йоаю боабашкаш. Совхоза дирекции «Сельэлектрои» трансформатора гонахьа карт елга шоайла къувсаш ба, бакъда, проводашка гIолла хьайоагIаш токи сийрда йоккхаш фермеи-м яц.

ХIанз совхоза доалахьа 900 боабашк я. КIал яха кхоале а йоацаш ара яда уж. Са дайнача хана Iам чура боабашкаш араяха езаш хилча, къамаргага кхаччалца хила чу а баьле арайоах уж кхалнаха.

Цу гIулакхо кхалнах ца могаш хулийт. Дукха ха йоаццаш больницера араьннай дикагIа йола птичница Матагова Зина.

ЛерттIа, баккха беззач тайпара болх вIаштIехьбоаккхе миллионаш сомашка кхоачаш пайда лургба коа тIарча оалхазараша.

Коа тIара оалхазараш леладеча фермай болх махулла тоабе декхарийла я нов. Маринюка доал деш йола совхоза дирекци, юкъера кхоачамбоацараш дIа а даьха, болх беча наьха е еззача тайпара йоакхо а еш.

А. КЛИМОВА,
ВЛКСМ Надтеречни райкома секретарь.

Сакъердаме чакхъяьлар кагирхой вечер

Шоаш балхара баьнначул тIехьагIа баьхка, дукха кагирхой а боккхий бараш а вIашагIкхийттабар Гудермесски районерча Суворов-Юртарча клубе дукха ха йоаццаш цхьан, хозача сайрава.

Укхаза хилар «Даха, болх бе, деша коммунистически хьисапе» яхача тема хетаяь кагирхой вечер.

Гулбеннарашта лакхе белгалъяьккхача темах къамаьл дир «Дружба» яхача совхоза комсомольски организаце секретара нов. Бакалдина.

Боккхача теркамца къамаьлага ладувгIаш бар укхаза кагийча наьха сакъердамага хьажа а ладувгIа а баьхка боккхий нах а.

Къамаьлаш даьнначул тIехьагIа, нохчий а, эрсий а, кхыча къамий а кагирхой юкъе а болаш, ловзар дир клубе.

Н. ЗАЗДРАВНЫЙ.

ХРОНИКА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо хьачударах РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо чIоагIдаьд вай республикера цхьа йола министерстваши управленеши хувцилга. Моттигерча промышленноста Министерство топливни промышленноста Управленеи строительни материалий промышленноста Управленеи вIашагI а теха царех Нохч-ГIалгIай АССР моттигерча промышленноста Министерство яьй.

Коммунальни боахама Министерствои строительстваи архитектураи гIулакхий Управленеи вIашагI а теха Нохч-ГIалгIай АССР коммунальни боахама Министерство яьй.

Ейгача промышленноста Министерство дIа а яьккха, цунах Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете чуйоагIаш йола ейгача промышленноста Управлени яьй.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ВIАШАГIКХИЙТТАЧА ШТАТЕХ ДОЛА БАКЪДАР

ЧIоагIа къонахчал долча, бакълувча наьха цхьа группа я Нью-Йорке. «США-рча къахьегама дешай Iилма-тохкама ассоциаци» вIашагIтехай цу наха. ХIара шин шера цкъа официальни стастико даьча лоархIамаш тIа оттдаь. «Хозне йоаца Америка» хьахьувкха «Къахьегамах долча бакъдарий книжка» арадоаккх цу ассоциацес. Дукха ха йоаццаш Нью-Йорке «Интернейшнл паблиширс» яхача издательствос арахийцад цу тайпара дола 14-гIа книжка.

Цу книжка автораша лерхIачох, 1957—1958 шерашка «американски экономика дунен шоллагIа тIом хилча денз эггара чIоагIатIа лохъелар». США-н Федеральни резервни система баьча лоархIамах промышленни продукци 14 процент лохъеннай. ХьалхатIа шозза иштта кризис эттача хана (1948—49, 1954—55 шераш) 10 процент мара кIезигъеннаяцар промышленни производство.

Эггара кIезигагIа арахийцар производства средстваш. «Йаьххача хана эша товараш» 27 процент, болат — 40, машиний оборудовани — 21, автомобилаш (9 бетта) — 47 процент кIезигагIа арахийцай.

1958 шера чIоаггIа кIезигделар капитальни строительствога дIадохийтар: 1957 шера 37 миллиард доллар хиннача когаметта 30,7 миллиард мара дисанзар из. Цул совгIа «Бакъдарий книжка тIа» яхачох, «тIа-тIа а дукхагIа капиталовложенеш дIаяхийтар машинаши автоматически оборудованин хьаярга, уж хьаярца балхара нах мукъа а бувлийташ, бе болх ца хилара гIулакх кхы вогIча хьал тIа а оттадеш.

«Къахьегамах долча бакъдарех дола книжка» оттадьраша къаьстта белгалдоаккх правительства расходаш лакхъялар, царца тIема заказашта ю расходаш а йолаш. «1957 шу йистедоалаш чIоагIа лакхделар правительства «оборонана» ду заказаш»,— йоах книжка тIа. — 1957 шерарча США-рча продуктех 10 процент дIалаьцар цо».

Американски экономике хиннача цу кризисах США-н монополеша пайда ийцар къахьегамхой халкъ кхы а чIоагIагIа даара тIехьа. США-н доккхача капитала орган долча «Форчюн» яхача журнала дукха ха йоаццаш яздора, американски болхлочо «цхьан сахьата» беча балха овсарле 1958 шу юкъекхаьчача денз 1959 шу доладаллалца йолча хана 6,5 процент лакхъеннай, яхаш.

Цу хана чухь монополеша йоакхо йир кризисо мах чухьнахьа боаккхаргбоацаш. Къахьегама министерства бюрон болхлой статистика даьча лоархIамех, США потребительски товарий маьхаш шин шера (1957-чеи 1958-чеи шерашка) 5 процент лакхделар. Лакхденнача маьхаша болхлой торо йоха а еш, корпорацей пайдаш лакхдир. Маьхаш лакхделар монополей Iаьдал айдаларцеи рынкагарча хьалага хьежжа доацаш шоашта деззача тайпара маьхаш «лостаде» цар йиш хиларцеи дувзаденна»,— йоах «Къахьегамах долча бакъдарий книжка тIа».

Кризис этта йоллашехьа а, американски корпорацей пайдаш чIоагIа лакха долаш даттийсар. Уж хьахьокхаш йола таблица ер я:

Шераш	Налогаш дIаялалехьара пайдаш	Налогаш дIаяьнначул тIехьагIара пайдаш миллионаш доллараш	Девиденташ дIаялар	Декъанза дола пайдаш
1956	45,5	23,1	12,0	11,0
1957	43,4	21,8	12,4	9,4
1958	36,7	18,0	12,3	5,7

Цу таблицах гуш да капиталисташта доала пайдаш хIама ца эшаш шоаш хиннача тайпара дисар (12 миллиард доллар). Налогаш дIаялалехьа пайдаш кIезигдалар хилар эггара хьалха кагийчеи юкъерчеи корпорацей чотах. ХIаьта эггара йоккхагIа йолча концернай пайдаш, «Нью-Йорк геральд трибюн» яхача газето белгалдаьккхача тайпара, лакхлуш дIадахар.

Из Iалальмате чIоагIа дувзаденна да США тIема кийчо еш хиларца. Цаккха а маьршача хана, йоах «Бакъдарий книжка тIа», правительствос укх тIеххьарча шерашка санна дукха хIама дIадахийтадац тIема гIулакхага». Иштта гIулакх леладу США-н пачхьалкхен бюджете укх шера 1 июле доладеннача финансови шера а. 1959—1960 шерашкара США-н пачхьалкхен бюджет укх тайпара я:

	Млрд. долл.	Проценташ
Герзаца а экономически а тIема ю кийчо	147,9	62,2
ТIема ветеранашта ю расходаш	5,1	6,6
ТIема декхарах дола процент	8,1	10,5
Деррига тIема гIулакхага дIадодар	61,1	79,3
Юрта боахамга дIадодар (эггара хьалха фермашта субседировани еча додар а долаш)	6,0	7,8
Социальни гIулакхашка додар	4,1	5,3
Нах чубахача гIишлошка додар	0,2	0,3
Дерригача кхыча гIулакхашка додар	5,6	6,8
	77,0	100,0

Шоаех шоаш дувц цу цифраша. Царна тIатоха деза промышленникий Национальни ассоциаци ший хур деш я социальни гIулакхашка дIадода бюджетни ахча 3 миллиард доллар кIезигде гIерташ хилар.

Пачхьалкхен бюджета доходий кертера хьаст болаш ю налогаш. Уж налогаш тIа-тIа дукхагIа хул, цар дукхагIа дола дакъа къахьегамхоша токх. Дуне шоллагIа тIом болабеннача хана денз США-ра еррига подоходни налог 22,5-зза дукхагIа хилар (1941 шера 1,8 миллиард доллар хиннача 1959 шера 40,7 миллиард долларга а кхоачаш).) Укх шерара подоходни налог США-рча ерригача бюджетни поступленей 54 процентах латт. Къахьегамхошкара йоаха еррига налогаш 9 миллиард доллар да.

Моттигашка етта налогаш а дукхагIа хул (штаташкарчеи городашкарчеи Iаьдалаша йоаха налогаш). Укх шера США йоахаргйола еррига налогаш 106,6 миллиард доллар хургья, вешта аьлча хIара сага сих лаьрхIача — 616 доллар.

Иштта эттача хьале къахьегамхой вахара хьал лохду. Колифорне йолча институтерча социальни комитето дуккхача шерашка лоархIам бу виъ сагах латтача «юкъерча дезала» (ши бер а долаш) баха хиланза даргдоацачун. Из «Геллера бюджет» США-рча вахара боарам увттабер лерхI. 1958 шера «Геллера бюджет» 6,435 доллар хилар шера. ХIаьта «Бакъдарий книжка тIа» йолаьяча материлех гучох 72,6 процент американски дезалаш шера 6500 долларал кIезигагIа алапи доагIаш ба шера. Цу тайпара «Геллера бюджетах» оттадаь хиланза дергдоацар а кхачац цу дезалашка.

Производстве кризис хилар бахьан долаш наха бу болх а кIезигбир, бе болх ца хилар лакх а дир. «Бакъдарий книжка тIа» яздаь дика лоархIамаш да США-рча цу халача социальни гIулакхах.

Официальни даьча лоархIамех, США вIалла бе болх боаца нах 1958 шера июне эггара дукхагIа хилар — 5,4 миллион саг, цул тIехьагIа къахьегама американски министерствос яхачох 1959 шера январь бетта кIезигбелар уж нах 4,7 миллион сагага кхоачаш. Царел совгIа бизза бе болх боацаш 11 миллион саг вар, царех 3 миллион кIиранна 14 сахьата мара бе болх а боацаш. «Бакъдарий книжка тIа» хьахьекха США бе болх ца хиларах дола официальни лоархIамаш кIезигдаь да. Цу тIа да кхыдола форда малхбузерча йистерча грузчикийн складай болхлойн профсоюза техкама отдело даьнийсагIа дола лоархIамаш. Цу профсоюзо даьча лоархIамех, 1957 шера кризис эггара сихъеннача хана США бе болх боацаш 8,2 миллионал совгIа саг вар, е берригача болхлоех 11,6 процент. «Къахьегамах долча бакъдарий книжка» автораштa хетачох из цифра цу хана денз лоадам болаш хувцаеннаяц.

Бе болх ца хилар — унзар лазар да американски болхлошта. Бе болх ца хилар дувцаш дукха ха йоаццаш Вашингтоне хиннача конференце американски сенатора П. Дугласа йоахар: «Вай мехка кхъе нах дукха ба».

Iалальмате дукха фузкъа тIема еча кийчонга, тIема машинага дIа а дохийташ, американски Iаьдало бахача наха школашка, лорий учрежденешка, иштта кхычахьа хиланза даргдоаца хьал Iалашдац.

Дизза доацаш даьча лоархIамех, дIадахача шера дешара шу долалуш США деша лагIача бераштa 140 эзар класс а 135 эзар хьехархо а тоъанзар. Официальни даьча лоархIамех, США 200 эзар маьнги тоъанзар больницешка, хIаьта официальни доацача лоархIамех (дукхагIа бакъдолча) 800 эзар хилар уж.

Вахара хьалаш талхаш хилар бахьан долаш гIовтта а боагIаш гIувт США къахьегамхой. 1958 шера мехка чухь 3400 забастовка хилар, 2200 эзар сато дакъа а лоацаш. ХIанз забастовка кхайкаяь ах миллион американски металлургаш ба.

Америка ВIашагIкхийттача Штаташкарча вахара цхьадола бакъдараш иштта да. Уж хьагуча а доахаш, «Къахьегамах долча бакъдарий книжка» ше мадарра дола къахьегамхой вахар хьа а хьокх «вахара американски образах» дагалаьца хабараш гуча а доах.

В. МОРЕВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре.

Йоккха зал — «ТIоми машари» (1-гIа сери).
Долалу: 10, 12.15, 2.30, 5, 7.15, 9.50.

ЗIамига зал № 1 — «ТIоми машари» (1-гIа сери).
Долалу: 8.30, 10.45, 1, 3.15, 5.30, 7.45; 10.

ЗIамига зал № 2 — «Леди Гамильтон».
Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7; 9.

ЗIамига зал № 3 — «Командир корабля».
Долалу: 9:15, 11.15, 1,15, 3.15; 5.15; 7.15; 9.15.

27 июле денз ерригача залашка «ТIоми машари» (2-гIа сери).

«Родина» яхача кинотеатре.

Iан зал — «ТIоми машари» (1-гIа сери).
Долалу: 10.40 12.50, 3, 5.10, 7.20, 9.30.

Ахкан зал — «Нагахьа кхертIоша къамаьл дуоре».
Долалу: 8, 9.45.

27 июле денз «ТIоми машари» (2-гIа сери).

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-25-72; корректорске 2-30-91; партийни вахарен экономикани отделий — 2-25-72.

СФ01795 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революцен проспект, 30/3. Заказ № 4609